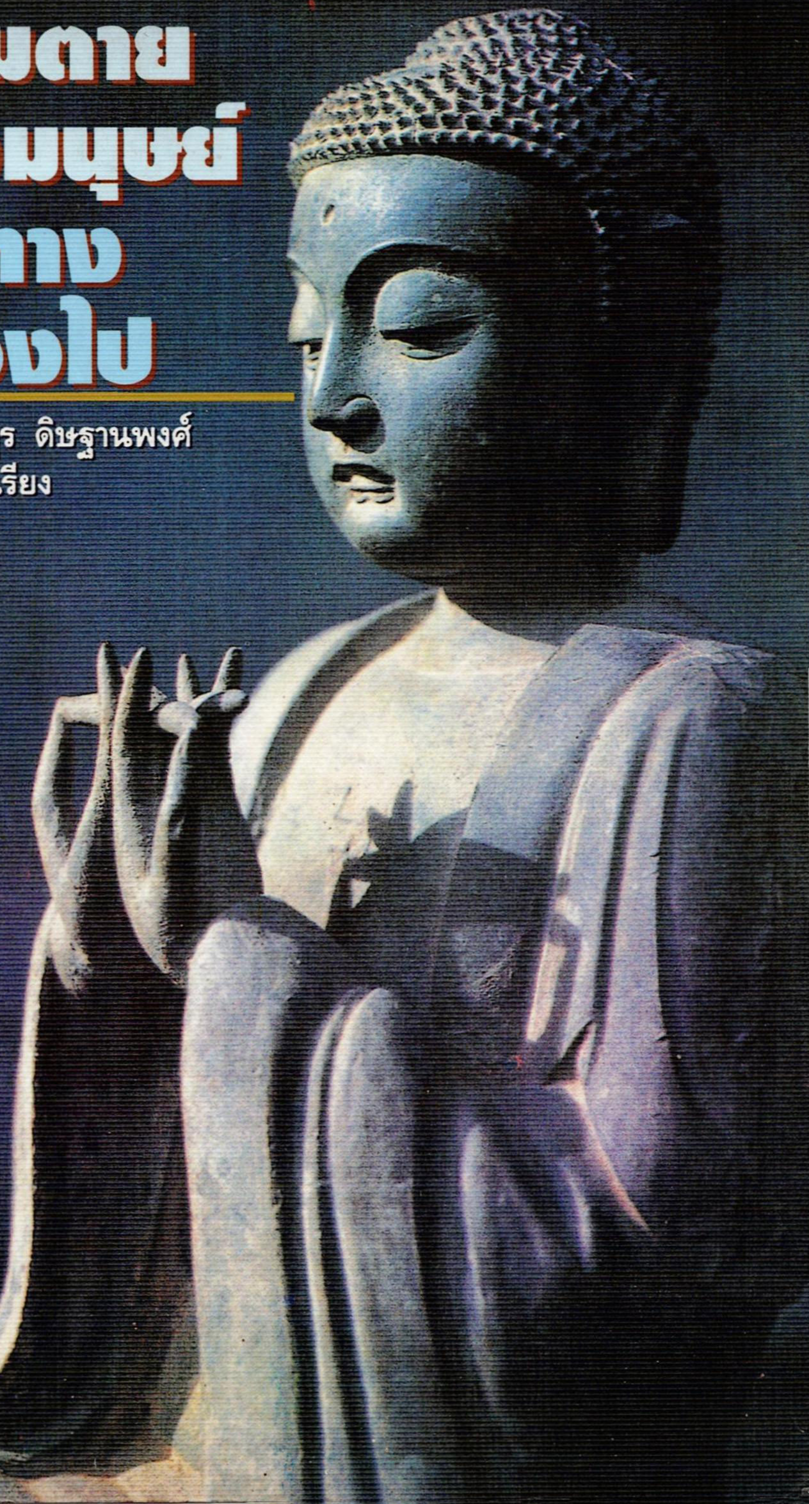
ความตาย
ของมนุษย์
และทาง
ที่ต้องไป

พ.ต.อ. ประยูร ดิษฐานพงศ์
รวบรวมเรียบเรียง

ความตายของมนุษย์และทางที่ต้องไป

อนุสรณ์

ในงานฝังศพ

คุณแม่สมใจ วงศ์ตระกูลกิจ

ณ สุสานส่วนบุคคลวงศ์ตระกูลกิจ

เลขที่ ๑๙/๓ หมู่ ๔

ถนนแคแถว ตำบลขุนแก้ว

อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

วันอาทิตย์ที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๔๔

คุณแม่สมใจ วงศ์ตระกูลกิจ

ชาตะ ๒๗ เมษายน ๒๔๗๓

มรณะ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๔๔

ประวัติสังเขป
คุณแม่สมใจ วงศ์ตระกูลกิจ

ชาติภูมิ

คุณแม่สมใจ วงศ์ตระกูลกิจ เป็นบุตรีของคุณตาฮกสุน แซ่ลี้ และคุณยายกิมฮวย แซ่ตั้ง เกิดเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๗ เมษายน ๒๔๗๓ ตรงกับจันทรคติจีนปีแกโง้ว (มะเมีย) วันที่ ๒๙ เดือน ๓

สามี-บุตร-ธิดา

เมื่อถึงวัยอันสมควร คุณแม่สมใจได้ทำการสมรสกับคุณพ่อทองดี วงศ์ตระกูลกิจ มีบุตร-ธิดา รวม ๗ คน ได้แก่

๑. นายสุชาติ วงศ์ตระกูลกิจ สมรสกับ
นางเรณู วงศ์ตระกูลกิจ

๒. นายกฤษณะ วงศ์ตระกูลกิจ สมรสกับ
นางรุ่งทิพย์ วงศ์ตระกูลกิจ (เสียชีวิตแล้ว)

๓. นางสุมาลี อัศวสกุลดี สมรสกับ
นายสมชาย อัศวสกุลดี

๔. นายสมชาย วงศ์ตระกูลกิจ สมรสกับ
นางวนิดา วงศ์ตระกูลกิจ

๕. นางสาวสุพรรณี วงศ์ตระกูลกิจ

๖. นางสุวรรณา กอบกุลสุวรรณ สมรสกับ

นายประวิทย์ กอบกุลสุวรรณ

๗. นางสาวสุวรรณี วงศ์ตระกูลกิจ

คุณแม่สมใจมีหลานย่าและหลานยายรวมได้ ๑๖ คน

วาระสุดท้าย

คุณแม่สมใจได้ถึงแก่กรรมด้วยโรคชรา ที่โรงพยาบาลรามคำแหง เมื่อวันจันทร์ที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๔๔ เวลา ๐๔.๔๒ น. สิริอายุได้ ๗๒ ปี

ทางที่ต้องไป

คนเมื่อตาย	วายชีวา	สิ้นรูปขันธ์
ก็ทั้งนั้น	ล้วนว่างเปล่า	ลับดับสูญ
เพียงกระดูก	เหลือไว้	ให้กองพูน
จะอาดูร	ไปไย	ไม่เข้าที
เนื้อเล็บขน	ปนเปื้อน	กลับสูญสิ้น
เป็นดิน	เป็นผง	ไม่หลงเหลือ
เพียงความดี	คงอยู่	ดุจดั่งเกลือ
ตราบต่อเมื่อ	เวลาผ่าน	ยังคงเค็ม
กระดูกเรียง	เพียงเห็น	เป็นรูปร่าง
ก็ทั้งนั้น	ล้วนว่างเปล่า	เงาสังขาร
กะโหลกตั้ง	เห็นเป็นรูป	ชั่วคืนยาม
ครั้นกาลผ่าน	ก็ไหม้มอด	เป็นธุลี
จากกำเนิด	เกิดมา	จนตายลับ
เมื่อลมหมด	กายก็ดับ	สิ้นศักดิ์ศรี
แต่นานมา	ในโลกนี้	ย่อมไม่มี
ใครอาจหนี	ความตาย	ไปได้เลย
ทางที่ไป	ในเวลา	ที่ลับล่วง
วิญญาณดวง	ช่วงชัด	ไปแห่งไหน

จะนรก หรือสวรรค์ ทางที่ไป
ถามว่าใคร เลยรู้ ตอนอยู่เป็น
ชัดดังนี้ นรก หรือสวรรค์
ก็ทั้งนั้น ทางที่ไป ใช่อื่นหนอ
ก็จากใจ ของคนเรา เห็นเพียงพอ
ไยต้องไหว้ วอนขอ สู่นิพพาน
ก็เมื่อใจ หลุดพ้น ถึงวิมุติ
ก็ย่อมผุด เห็นชัด ถึงวิถี
ไม่ต้องเวียน ว่ายวัฏฏ์ ในปฐพี
แจ้งปัญญา เห็นดังนี้ ทางที่ควร
ความตาย เป็นมิตร ที่สัตย์ซื่อ
ทุกนามชื่อ ทุกผู้นาม ล้วนสหาย
มีมิตรแท้ แก่ชีวิต คือความตาย
จุดสุดท้าย ของทุกคน ที่เกิดมา

กองกระดูก ขึ้นตั้ง บนเมรุแล้ว
ก็ไม่แคล้ว ต้องเผาไฟ ไหม้ไม่เหลือ
ท้ายที่สุด เศษธุลี ไม่เหลือเฟือ
ด้วยฟืนเชื้อ โหมไฟ ไหม้มอดลง
หากมนุษย์ เห็นชัด ในสัจธรรม
แล้วน้อมนำ ปัญญา สู่วิถี
ทางหลุดพ้น เมื่อยังอยู่ มีชีวี

ได้ดังนี้ ยังดีกว่า รอวันตาย

จัดให้สวย เพียงใด ก็ไร้ลักษณ์
จัดให้งาม เห็นประจักษ์ ก็ไร้สี
จัดให้ดู อย่างไรก็ ไร้ชีวี
จัดกระดูก ชัดชี้ เห็นแจ้งใจ
เศษกระดูก ผูกต่อ เป็นข้อขัด
กะโหลกมัด เป็นหัวหัว ก็สิ้นสลาย
ทั้งหมดนั้น เมื่อเกิดมา ย่อมต้องตาย
จากเริ่มต้น สู่บั้นปลาย คล้ายหมอกควัน
นรกนั้น อยู่ที่ไหน ใครบ้างรู้
สวรรค์หรือ อยู่แห่งไหน ใครเคยเห็น
ตกนรก ขึ้นสวรรค์ ตอนยังเป็น
ย่อมชัดเช่น คือทางที่ ที่ต้องไป
ไม่ต้องรอ ต่อความตาย มากลายกลับ
จึงเริ่มต้น นับนรก หรือสวรรค์
แท้ทั้งหมด ทุกคน ทุกชีวัน
มีนรก หรือสวรรค์ อยู่ในตน

เขียนนรก วาดสวรรค์ ไม่หันเห็น
ที่จริงแท้ ที่อยู่เป็น ไม่เห็นหวน
ทั้งนรก และสวรรค์ ที่ถูกควร

ทั้งหมดล้วน ใจคนคิด แต่งจิตใจ.

โขนละคร ลิเก ยังวายโรง
ถึงยามสาม สิบสองโมง ก็เลิกเล่น
ชีวิตคน ชัดเช่นนี้ ตอนยังเป็น
ก็เหมือนโขน ลิเกเล่น เฉกเช่นกัน
ยามตายจาก ก็เหมือนแม้น ลิเกเลิก
ชีวิตคน ยามชักเชิด เหมือนโขนหนัง
จากเกิดมา สู่ตายไป ไม่กี่วัน
ก็เหมือนหนัง ลิเกเล่น เห็นลาโรง
กระดูกขา กระดูกมือ คือคือกัน
คนหรือสัตว์ ก็ทั้งนั้น เศษส่วนเสี้ยว
ของจักรวาล ความเป็นไป ไม่ลัดเลี้ยว
ทางคดเคี้ยว เริ่มจวบปลาย คล้ายคล้ายกัน.

พระอรหันต์จี้กง

ณ เมรุวัดชิโนรสาราม กรุงเทพฯ

๑๓/๑๑/๔๓

มรณานุสติ

คนเกิดมาขันธ์ห้าล้วนว่างเปล่า
รูปกายเราเนื้อหนังย่อมแหลกสูญ
เหลือเพียงผลบุญกรรมคอยค้ำกูล
กระดูกขาวพูนอยู่เต็มหว่างใจ
เก็บกระดูกควรมีสติตั้ง
มรณังไม่แท้เที่ยงพึงแลเห็น
คนเกิดมาสองมือเปล่าไม่ลำเค็ญ
ทุกข์ข่วงเข็ญล้วนเกิดแต่ใจเรา
กะโหลกผีที่แท้ก็เท่านั้น
กรามซี่โครงสันหลังยังเสื่อมสลาย
แขนขาเล็บกระดูกข้อก็กลับกลาย
คนเมื่อตายกลายเป็นผีค่าเท่ากัน
จะชายหญิงทิ้งไว้แต่เพียงชื่อ
ให้โลกลือเป็นคนดีนี้แหละหนอ
ยังดีกว่าเหลือกระดูกอยู่รั้งรอ
เฝ้าแต่รอส่วนบุญหนุนนำไป

เทวอาจารย์หลิวชุนฮวง
ณ จีเซี้ยเกาะ จ.อยุธยา
๑๔/๕/๔๓

เรียงกระดูก

กะโหลกเรียงซ้อนชั้นเป็นเชิงช่อ
กระดูกต่อขัดไว้รองเป็นฐาน
เป็นอนุสาวรีย์ความดีงาม
ของทุกผู้ทุกนามที่ล่วงไป
อัฐิก่อเป็นกองฟอนตะกอนมนุษย์
จากเริ่มต้นสู่สิ้นสุดไม่เฉไฉ
คืออุทาหรณ์สอนซึ้งซ่อนความนัย
พึงแจ้งใจในชีวิตเห็นแจ้งธรรม
เมรุตระหง่านตั้งตรงอยู่เบื้องหน้า
แจ้งชีวาไม่เที่ยงแท้อย่าสับสน
จากครรภ์มารดาสู่เชิงตะกอนต้องทุกข์ทน
เกิดเป็นคนวิถีนี้ไม่จีรัง
ดูกระดูกผุผุบรรลุแจ้ง
ประจักษ์แสงธรรมส่องนำวิถี
จากเกิดสู่ตายไม่กี่ปี
หวังที่สุดคือสุขาวดีทางที่ไป
พิธีธรรมบำเพ็ญกุศลอุทิศส่ง
เป็นทางตรงสู่ผู้ล่วงลับหนอ
ส่งกุศลต้องจากใจอย่ารั้งรอ
ได้เช่นนี้ผลบุญก็ถึงผู้รับ
บำเพ็ญทานพึงรู้การุณจิต

บุญที่ทำจึงสัมฤทธิ์แก่ประสงค์
จะไหว้พระไหว้ผีหรือไหว้คน
ก็กมลจากใจไม่ต่างกัน
เรียงกระดูกจัดเป็นงานที่ประณีต
บรรจงกรีดกระดาษรองเป็นซองสัน
แต่ละชั้นแต่ละแถวเป็นแนวกัน
ซ้อนเป็นชั้นเรียงกันเป็นกองฟอน
กระดูกวางตั้งเมรุเหมือนกันหมด
ท้ายที่สุดก็หมดจดเป็นผุยผง
ไฟแผดเผาเป็นตะกอนร่อนราบลง
ไม่ยืนยงคงทนเป็นนิรันดร์
ต่อให้งามยามยังอยู่ดูสวยสด
ต่อให้งดงามยามตายไม่คล้ายหนา
ผลสุดท้ายไฟก็เผาวายชีวา
ชัดเช่นนี้พึงอย่าประมาทเลย
ยามยังอยู่รู้บำเพ็ญความดีเถิด
ยามจะตายให้ประเสริฐอย่าไร้ค่า
เหลือความดีให้กล่าวขานคู่โลกา
เรียงกระดูกจงรู้เรียงจิตราตน
ได้เช่นนี้มีคุณค่าน่าครวญคิด
ประจักษ์จิตพิศกระดูกผูกความหมาย
ให้เห็นแจ้งซึ่งความเกิดและความตาย
อย่ายักย้ายเรียงกระดูกผูกใจตัว

ปุจฉาว่าเข้าใจธรรมหรือไม่
วิสัชนาไปว่าแจ้งจิตไม่สงสัย
ปุจฉาต่อว่ากี่คนที่แจ้งใจ
วิสัชนาไปน้อยนักจักแจ้งจริง
ปากก็ตอบไปตามกลอนวอนให้คิด
ปากกับจิตต้องตรงกันอย่าหวั่นไหว
ธรรมที่แท้ใช่ที่ปากต้องจากใจ
กลอนพาไปสองไพเบี้ยนิ่งเสียดี
สองหัวหน้าอารมณ์ดียิ้มไม่หุบ
ทำผลุบผลุบโผล่โผล่เห็นขบขัน
เลือกทั้งสองมาเป็นคู่จึงต้องกัน
วาสนาผูกพันแต่นานมา
จึงโอกาสมาได้ชิดเคียงกันอีก
ไม่ต้องหลีกลี้ห่างทางวิถี
ได้เคียงกันนำทางสู่สุขาวดี
เป็นผลบุญชัดชี้ใช้หนี้กรรม
เฝ้าตามติดศิษย์อาจารย์จนงานเสร็จ
ก็สำเร็จเจตมั่นจำนงหมาย
มีศรัทธาได้เช่นนี้อย่ากลับกลาย
ขออวยพรให้สมหมายดังใจปอง

พระอรหันต์จี้กง

ณ เมรุวัดพนัญเชิง จ.อยุธยา

๑๔/๕/๔๓

บรรจุอัฐิ

กระดูกเรียงเผาแล้วเป็นผุยผง
วันนี้ลงบรรจุในสุสาน
ก็คืนสู่ธรรมชาติอยู่เนานาน
ซากสังขารก็เช่นนี้ไม่จีรัง
เก็บกระดูกผูกความหมายให้เห็นแจ้ง
ประจักษ์แสงปัญญาหาความหมาย
เก็บกระดูกผูกใจไม่กลับกลาย
ผลสุดท้ายของคนเหมือนเหมือนกัน
ชัดเช่นนี้จัดงานใหญ่ได้กุศล
คือกมลเห็นแจ้งธรรมวิถี
ทางที่มาที่ไปของชีวี
จะชัดชี้แก่ใจไป่เปลี่ยนแปร
จัดงานเก็บศพล้างป่าช้า
ได้ปัญญาเห็นแจ้งธรรมนำวิถี
สู่มรรคาแห่งกุศลดลชีวี
สู่สุขาวดีในใจตนเมื่อยังเป็น

พระอรหันต์จิ้กง

ณ สุสานจีนวัดพนัญเชิง จ.อยุธยา

๑๖/๕/๔๓

ระวังตน

อัตตาตั้งฉุดใจให้ลงต่ำ
รู้กำลังจึงจะดีมีแรงไหว
เมื่อกลับตัวก็จงรู้ควรกลับใจ
เมื่อเติบใหญ่ต้องสำรวมอย่ากวนคน
หมั่นทำตัวให้เป็นคนมีค่า
ใครจะว่าอย่าร้อนจิตอดทนหนอ
เป็นแบบอย่างให้รุ่นหลังรู้เพียงพอ
รู้งอนง้อก่อมิตรไม่ผิดใจ
เล่นสนุกมากไปไม่ดีแน่
จงรู้แพ้รู้ชนะจะสุขสม
หากเมาเหล้ามาตรแม้นอย่าเมากมล
เป็นหัวหน้าต้องทำตนดิ้นรนไป
พระจี้กงบ้าใบ้ใครใครรู้
ทุกคนดูจี้กงคงขบขัน
รู้เช่นนี้ควรแจ่มชัดในคุณธรรม
อย่าผกผันเห็นกงจักรเป็นดอกบัว

พระอรหันต์จี้กง

ณ จีเซี้ยเกาะ จ.อยุธยา

๑๕/๕/๔๓

ความสำเร็จ

แล้วที่สุดการเดินทางถึงจุดหมาย
สู่เบื้องปลายความสำเร็จเสร็จสมผล
งานแม้นยากลำบากต้องอดทน
ตั้งกมลดลให้สัมฤทธิ์ชัย
กว่าจะมาถึงจุดหมายปลายทางนั้น
ต้องมานะด้นดั้นไม่หวั่นไหว
เมื่อมาถึงความสำเร็จสัมฤทธิ์ชัย
นั่นแหละไซร้คือฝันอันเป็นจริง
สิบหกวันผันผ่านเพียงพริบตา
กาลเวลาพิสูจน์คนผลงานหนอ
ใครศรัทธาใครจริงใจใครรั้งรอ
เพียงสิบหกวันก็รู้แจ้งจริง
อำนวยพรวอนให้ใคร่ครวญคิด
ความสัมฤทธิ์เป็นประตูสู่วิถี
ทางที่กว้างยาวไกลกว่าทางนี้
คือมรรคาความดีที่ควรเดิน

พระอาจารย์หลิวชุนฮวง พระอาจารย์เอียะอุ่งซ้ง
พระอาจารย์โง้วมั่งอู๊ พระอาจารย์คงคง ไต่ฮงกงโจวซือ
พระอรหันต์จี้กง

ให้ไว้ ณ จีเซี้ยเกาะ จ.อยุธยา

๒๐/๕/๔๓

ความตายของมนุษย์
และ
ทางที่ต้องไป

ความตายของมนุษย์ และ ทางที่ต้องไป

พ.ต.อ.ประยูร ดิษฐานพงศ์ รวบรวมเรียบเรียง
ISBN 974-7449-32-3

มูลนิธิเผยแผ่คุณธรรมเพื่อการสงเคราะห์ จีจินเกาะ
๒๔๗/๑ ซอยวัดทองนพคุณ ถนนสมเด็จเจ้าพระยา
คลองสาน กรุงเทพฯ ๑๐๖๐๐
โทร. ๔๓๗๒๑๙๖, ๘๖๓๓๒๗๕-๖
จัดพิมพ์แจกเป็นธรรมทาน

ความตายของมนุษย์
และ
ทางที่ต้องไป

พ.ต.อ. ประยูร ดิษฐานพงศ์
รวบรวมเรียบเรียง

มูลนิธิเผยแผ่คุณธรรมเพื่อการสงเคราะห์ จีจินเกาะ
จัดพิมพ์เผยแผ่เป็นธรรมวิทยาทาน

ดวงอาทิตย์ส่องสว่างในกลางวัน
ดวงจันทร์ส่องสว่างในกลางคืน
ไฟส่องสว่างทั้งกลางวันและกลางคืนทุกหนแห่ง
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐกว่าแสงสว่างทั้งหลาย

คำนำ

ความตายนั้นเป็นธรรมชาติของทุกสรรพสิ่งควบคู่ไปกับการเกิด องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้เห็นแจ้งชัดในความจริงดังกล่าวนี้ ทรงประจักษ์ในความจริงสี่ประการอันเป็นมา เป็นไป และจะเป็นอยู่คู่กับธรรมชาติ สรุปรวมเป็นอนิจจลักษณ์ ๔ ได้แก่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย สรรพสัตว์ทั้งหลายมีเกิดตายเป็นธรรมดา ดังนั้น ความตายจึงหาใช่สิ่งแปลกปลอมของชีวิต หากแนบสนิทเป็นหนึ่งเดียวกัน

มนุษย์เกิดมาเพื่อล่วงไปสู่ความตายทุกผู้นาม ไม่มีใครจะหลีกพ้นได้ ดังนี้ ความตายจึงเป็นจุดหมายปลายทางของการมาสู่โลก เช่นนี้ไยมนุษย์ต้องเศร้าโศกเสียใจในเมื่อความตายมาเยี่ยมเยือน แท้ที่จริงความตายเป็นเพื่อนที่ใกล้ชิดสนิทกับเรายิ่งกว่าใดอื่น มาดแม้มนุษย์หวั่นกลัวต่อความตาย จึงเป็นเหตุให้มนุษย์แสวงหาสิ่งยึดเหนี่ยวอันเป็นไปในทางแห่งความยึดมั่นถือมั่น นี้เป็นอันตรายต่อชีวิตเสียยิ่งกว่าความตายเป็นไหน ๆ รู้ชัดเช่นนี้ ไยต้องตระหนกตกกลัว ไยต้องหวาดระแวงตกใจในเมื่อความตายมาถึง หากควรเข้าถึงความตายอย่างปล่อยวาง เพื่อการก้าวเดินสู่จุดหมายของชีวิตอย่างงามสง่า มีมรณานุสติดำริชัดอยู่กับความหมายแห่งความตาย ได้เช่นนี้มนุษย์จะไม่วิตกต่อการเกิด จะไม่ปริเวทนาต่อความตาย หาก

จะย่างกรายสู่ปลายทางของชีวิตด้วยความมั่นคงสวัสดี

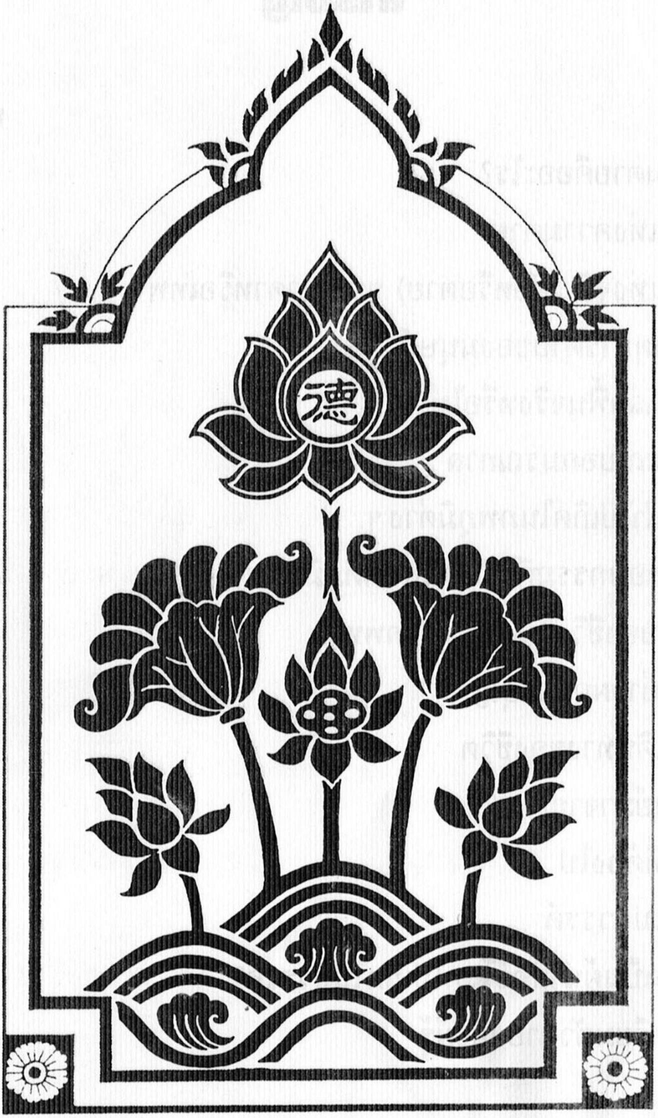
ขออนุโมทนาในส่วนแห่งปัญญา ต่อการศึกษาค้นคว้าหาความหมายที่ชัดแท้แก่ความตาย แล้วร่วมกันบำเพ็ญปฏิบัติในธรรมอันนำสู่วิมุติ คือความหลุดพ้นจากสังสารวัฏแห่งการเวียนว่ายตายเกิด อันเป็นทางประเสริฐสุดของชีวิตทุกผู้นาม

ขออนุโมทนาอำนวยพร

พระอรหันต์จี้กง

ลิขิตคำไว้ ณ สมาคมเผยแผ่คุณธรรมเต็กก่า จีจินเกาะ
วันอาทิตย์ที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๔๓

สารบัญ

德

ความตายของมนุษย์

ความตายคืออะไร?

ตามสภาวธรรม ความตายคือ จิตจุติ (ดับ) เคลื่อนออกจากร่างกายไปปฏิสนธิ (เกิด) ใหม่ตามอำนาจของผลแห่งกรรม สภาพที่ต้องไปเวียนว่ายตายเกิดที่เรียกกันว่า "สังสารวัฏ"

ความตายเป็นลักษณะที่ร่างกายไม่สามารถมีชีวิตอยู่ต่อไปได้อีก ความตายของคนและสัตว์เป็นการสิ้นไปแห่งอนุบาลธรรม ๓ ประการคือ

๑. ความสิ้นไป หมดไปแห่งอายุ คือ กรรมชรูป (รูปของคนและสัตว์ที่เกิดจากกรรม)

๒. ความสิ้นไป หมดไป ซึ่งธาตุไฟที่ให้ความอบอุ่นแก่ร่างกาย

๓. ความสิ้นไป หมดไป แห่งวิญญาณ คือ ภวังคจิต

ผู้ที่ต้องตายจะมีอาการ ตาทั้งสองจะมืดมัวมองอะไรไม่

เห็น หูก็ไม่ได้ยินเสียง จมูกก็ไม่รู้กลิ่น ลิ้นไม่รู้รส กายไม่รู้สึกสัมผัส หมดความรู้สึกทั้งอารมณ์และความนึกคิดต่าง ๆ มีลักษณะเหมือนกับคนนอนหลับ แต่หัวใจหยุดเต้นไม่หายใจ ประสาทและสมองค่อย ๆ หมดความรู้สึกเป็นอันดับสุดท้าย เมื่อจิตจุติสิ้นภพสิ้นชาติ จิตที่เป็นวิบากและกรรมชรูปก็ดับลงพร้อมกัน เนื่องจากกรรมที่เป็นอุปถัมภก (กรรมที่มีหน้าที่อุดหนุนส่งเสริมกุศล และอกุศลกรรม) หมดกำลังอำนาจที่จะรักษาให้ผู้นั้นมีชีวิตอยู่ต่อไปได้อีกนั่นเอง เมื่อจิตจุติเคลื่อนออกจากร่างก็จะไปเกิดในภพใดภพหนึ่งตามอำนาจของผลแห่งกรรมทันที

บางคนเข้าใจว่า เมื่อตายแล้ววิญญาณจะล่องลอยออกจากร่างไปรอเพื่อที่จะไปเกิดใหม่ ซึ่งที่จริงแล้ว เมื่อตายแล้วดวงวิญญาณไม่ได้ล่องลอยไปไหน ตายแล้ววิญญาณก็ดับ คือจิตจุตินั่นเอง ซึ่งเรียกว่า “ดับ” จิตในภพเก่าดับจิตในภพใหม่ก็เกิดขึ้น จิตในภพเก่าดับไปเป็นปัจจัยให้จิตในภพใหม่เกิดขึ้นในทันทีทันใด ไม่มีจิตอื่นมาเกิดคั่นระหว่างจุติกับปฏิสนธิจิตเลย (เว้นจุติจิตของพระอรหันต์ ซึ่งไม่มีปฏิสนธิจิตมาเกิดต่อ)

ชีวิตของคนเราขณะที่มีชีวิตอยู่ มีอวิชชา (ความไม่รู้) เป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร (สภาพที่ปรุงแต่งจิตให้เป็นกุศลบ้าง อกุศลบ้าง เป็นกลาง ๆ บ้าง) สังขารมีเจตนาในการให้ทำบุญบ้าง ให้ทำบาปบ้าง เพราะตัวอวิชชานี่เอง จึงทำให้เราทำบุญบ้าง ทำบาปบ้าง ดังนั้นผลของบุญและผลของบาปที่เราทำนั้นเอง เรียกว่า วิญญาณทำให้เกิดในภพชาติใหม่ เมื่อวิญญาณหยั่งลง

สู่ปฏิสนธิเกิดภพชาติใหม่ ก็มีนามกับมีรูป (นามก็คือ เจตสิก รูปก็คือกรรมชรูป) เมื่อมีนามมีรูป นามรูปก็เป็นปัจจัยให้เกิดการต่อกันระหว่างอายตนะภายในกับอายตนะภายนอก เมื่อมีนามรูปต่อกันดังกล่าวแล้ว ผัสสะเกิดรับกระทบอารมณ์ เวทนาก็เสวยอารมณ์ให้เป็นสุขบ้าง มีทุกข์บ้าง เฉย ๆ ไม่สุขไม่ทุกข์บ้าง เมื่อเวทนาเสวยอารมณ์ด้วยอำนาจของโมหะ ที่เป็นปัจจัยให้เกิดสังขารก็ยินดี ติดใจพอใจเมื่อมีความสุขเกิด และไม่พอใจไม่ชอบเมื่อมีทุกข์เกิด หรือบางครั้งก็รู้สึกเฉย ๆ นั่นเป็นเวทนา ตัณหามีความยินดี ความพอใจ ความอยากเกิด เมื่อมีความยินดี ความพอใจ ความอยากเกิด ก็ยึดมั่นถือมั่นว่า นั่นเป็นเรา เป็นของของเรา เป็นตัวเรา นั่นคืออุปาทาน เมื่ออุปาทานเกิดก็ทำกรรมอีก (กรรมภพและอุบัติภพ) ระหว่างทำกรรมก็มีภพอยู่เรื่อย ๆ เมื่อมีภพก็มีการเกิด เรียกว่าอุบัติภพ เมื่อมีการเกิดก็เรียกว่ามีชาติ (ชาติแปลว่าเกิด ก็คือนามรูปเกิดนั่นเอง) เมื่อนามรูปเกิด นามรูปก็มี แก่ ชรา ตาย เมื่อตาย ลูกหลานญาติพี่น้อง เพื่อน ๆ ก็พากันโศกเศร้าเสียใจ ถ้าว่ากันตามความจริงแล้ว เป็นเรื่องของนามรูปตาย เป็นการดับไปของขันธ์ ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ไม่ใช่เราหรือตัวของเราตายแต่อย่างใด นี่คือความเป็นไปของสังสารวัฏวงจรของชีวิตมนุษย์ จะเป็นอยู่อย่างนี้ต่อไปอีก ไม่รู้อีกกี่ภพกี่ชาติ

การที่จะไปเกิดในภพภูมิใดตามอำนาจผลของกรรมนั้น

ซึ่งทุกคนต้องไปไม่ว่าจะเป็นชนชั้นใด คนเราเกิดมาไม่สามารถเลือกที่เกิดได้ แต่จะไปเกิดในภพภูมิใดเราสามารถเลือกได้ ถ้ามีบุญกุศลมาก มีบารมีมาก เพราะไม่มีสิ่งใดบังคับผลของกรรมได้ ซึ่งเป็นวิญญาณชั้นสูง ถ้าเป็นวิญญาณชั้นต่ำก็เลือกเกิดไม่ได้ เพราะอาศัยแรงกรรมอย่างเดียว ไม่ได้ทำบุญกุศลหรือสั่งสมบารมีไว้มากพอที่จะให้เลือกได้ นั่นคือทางที่จะต้องไปไม่ทางใดก็ทางหนึ่งอย่างแน่นอน ซึ่งมีอยู่ ๕ ทางด้วยกัน หากเราเตรียมตัวก่อนขณะนี้ยังไม่สาย สามารถที่จะเลือกทางเดินไปได้ว่า จะไปทางสายไหน เมื่อถึงเวลาเดินทางก็จะไปได้สะดวกไม่หลงทาง แต่ถ้าไม่เตรียมตัวไว้ก่อน เมื่อถึงเวลาต้องเดินทางแล้วจะหลงเดินไม่ถูกทาง ก่อนจะพูดถึงทางที่ต้องไป จะกล่าวถึงเหตุแห่งความตาย เพื่อให้ทราบเสียก่อนว่า ความตายของมนุษย์ที่อุบัติขึ้นนั้นมีเหตุมาจากอะไรบ้าง

เหตุแห่งความตาย

มนุษย์ที่ถึงแก่ความตายอยู่ทุกวันนี้ ในทางพระพุทธศาสนาได้จัดเหตุแห่งความตายไว้ ๔ ประการด้วยกันคือ

๑. อายุกขยมรณะ ตายเพราะหมดอายุ

๒. กัมมักขยมรณะ ตายเพราะหมดกรรม

๓. อุภยักขยมรณะ ตายเพราะหมดทั้งอายุและหมด

ทั้งกรรม

๔. อุปัทเฉทกมรณะ ตายเพราะอุบัติเหตุ

การตายทั้ง ๔ ประการนี้ เราเลือกไม่ได้ว่าจะตายแบบไหนดี ถ้าหากเลือกตายได้ คิดว่าทุกคนคงเลือกตายดีกันหมด คือหมดอายุแล้วจึงตาย คงจะไม่อยากตายด้วยการเจ็บไข้ได้ป่วยแน่ ซึ่งต้องทนทุกข์ทรมานไม่รู้ว่าจะนานเท่าใด บางคนนอนป่วยลุกไม่ได้ไม่รู้สึกตัวเหมือนกับเจ้าหญิงหรือเจ้าชายนิทรา ทำให้ลูกหลานต้องคอยลำบากในการดูแล

การตายตามข้อ ๑, ๒ และ ๓ นี้ เรียกว่ากาลมรณะ คือถึงเวลาที่ควรตาย ส่วนตายตามข้อ ๔ นั้น เรียกว่าอกาลมรณะ คือยังไม่ถึงกาลเวลาที่ควรตาย แต่มาตายเพราะอุบัติเหตุ หรือภัยอันตรายอย่างใดอย่างหนึ่งเสียก่อน

เหตุแห่งจุติ (ดับหรือตาย) ของเทวดาหรือเทพ

เทวดา หรือเทพ (เทพบุตร เทพธิดา) ก็มีการตายเช่นกัน ซึ่งเราเรียกว่าจุติ เพราะจัดอยู่ในจำพวกสัตวโลก คือผู้ที่ยังต้องข้องเกี่ยวอยู่กับการเวียน ว่าย ตาย เกิดอยู่อีก เช่นเดียวกันกับมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ซึ่งจะขอกล่าวเพียงย่อ ๆ เท่านั้น ในเวลาที่เทพบุตรหรือเทวดาจะจุติ (ดับ) จากหมู่เทพทั้งหลาย

ย่อมปรากฏบุพพนิมิต ๕ ประการด้วยกัน คือ

๑. ดอกไม้ที่ประดับเหี่ยวแห้ง

๒. พัสตราภรณ์ที่สวมใส่หมองจางลง

๓. เหงื่อไหลออกจากรักแร้

๔. ผิวพรรณเศร้าหมองปรากฏที่กาย

๕. เทพบุตรนั้นจะหมดความยินดีในทิพยสมบัติของตน

เมื่อเหล่าเทพทั้งหลายเห็นบุพพนิมิตของเทพผู้นั้นแล้ว เชื่อว่าเทพผู้นั้นจะจุติ ก็พลอยยินดีอวยพรให้ ๓ ประการด้วยกัน คือ

๑. ท่านจากเทวโลกนี้ไปแล้ว ขอให้ได้ไปเกิดในภพภูมิที่ดี (หมายถึงเกิดเป็นมนุษย์ ชื่อว่าเป็นการไปเกิดในภพภูมิที่ดีของเทวดา

๒. ท่านได้ไปเกิดในภพภูมิที่ดีแล้ว ขอให้ได้ลาภอันดี (หมายถึงเกิดเป็นมนุษย์แล้วได้ความศรัทธาในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้ ชื่อว่าได้ลาภอันดีของเทวดา)

๓. ท่านครั้นได้ลาภอันดีแล้ว ขอให้ดำรงตนอยู่ด้วยดี (หมายถึง ศรัทธาของท่านขอให้ตั้งมั่น มีเหตุเกิด หยั่งลง มั่นคงในสัทธรรมที่ตถาคตประกาศไว้ดีแล้ว ใคร ๆ ทำให้คลอนแคลนไม่ได้ตลอดชีวิตเถิด) และจงหวนกลับมาเกิดในเทวโลกนี้บ่อย ๆ เถิด

แล้วเทพบุตรนั้นก็จุติ สาเหตุแห่งความตายของเทวดาหรือเทพมีอยู่ ๔ ประการเช่นกัน คือ

ประการที่ ๑ เพราะหมดอายุ หมายถึง เทวดาหรือเทพที่ทำบุญไว้มากเมื่อเกิดในเทวโลกแล้วอยู่ได้พอประมาณก็ดับไปบังเกิดในภูมิที่สูงกว่า

ประการที่ ๒ เพราะหมดบุญ หมายถึง เทวดาหรือเทพที่ทำบุญไว้น้อย อยู่ๆ ไปก็หมดบุญจึงดับไปบังเกิดภูมิที่ต่ำกว่า เช่นมนุษย์ เป็นต้น

ประการที่ ๓ เพราะหมดอาหาร หมายถึง เทวดาหรือเทพที่หลงใหลบริโภคแต่กามคุณ เช่น เพลิดเพลินในนางฟ้าจนลืมบริโภคอาหาร

ประการที่ ๔ เพราะความโกรธ หมายถึง เทวดาหรือเทพที่ไม่อดทนต่อสมบัติของผู้อื่น อิจฉาริษยาเขา โกรธเขาจึงดับไปด้วยความโกรธ

สาเหตุการตายของมนุษย์

๑. อายุกขยมรณะ ตายเพราะหมดอายุ

การตาย หรือตายเมื่อแก่ เมื่อผู้นั้นมีอายุอยู่ได้พอสมควรแก่กาลเวลาถึงซึ่งความแก่ (ชรา) แล้ว สังขารร่างกายก็ย่อมเสื่อมโทรมลงจนถึงวาระที่แตกดับทำลายไปตามคติธรรมของโลก

ในสมัยพุทธกาลถือว่าคนเรามีอายุขัย ๑๐๐ ปีโดย

ประมาณ แต่ปัจจุบันนี้ อายุขัยของคนเรามีอายุประมาณ ๗๕ ปี (ทราบได้อย่างไร?) ในพุทธกาลขณะที่องค์สมเด็จสัมมาสัมพุทธ-เจ้าประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกูฏ เขตกรุงราชคฤห์ ได้ตรัสแก่พระภิกษุว่า เมื่อพระองค์เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า มนุษย์จะมีอายุเพียง ๑๐๐ ปี จะต่ำกว่า หรือเกินกว่าก็มี นับแต่องค์สมเด็จสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จดับขันธ์เข้าปรินิพพานแล้ว ๑๐๐ ปี อายุของคนเราจะลดน้อยลง ๑ ปี และทุก ๆ ๑๐๐ ปีก็จะลดลง ๑ ปีเรื่อยไป (อัตรา ๑๐๐ ปีผ่านต่อลดลง ๑ ปี) บัดนี้กาลเวลาได้ล่วงเลย ๑๐๐ ปีไปถึง ๒๕ รอบเศษแล้ว (พ.ศ. ๒๕๔๒) อายุขัยก็ลดลง ๒๕ ปีเศษ ดังนั้นอายุขัยของคนเราปัจจุบันนี้จึงมีอายุประมาณ ๗๕ ปีเท่านั้น หรือจะมากกว่าหรือน้อยกว่า ๗๕ ปีเล็กน้อย แล้วจึงตาย อย่างนี้ก็เรียกว่า ตายเพราะหมดอายุ หรือสิ้นอายุขัยเช่นกัน เหตุใดอายุขัยของคนเราจึงลดน้อยลง ก็เพราะว่าอำนาจของกิเลสนั้นเองเป็นตัวบั่นทอนอายุของคนเราให้ลดลงทุก ๆ ๑๐๐ ปี

๒. กัมมักขยมรณะ ตายเพราะหมดกรรม

หมายถึงอำนาจของกรรมที่ตกแต่งให้เกิดขึ้นนั้นหมดไป เมื่อสัตว์ทั้งหลายเกิดขึ้นมาก็มีชีวิตอยู่ จะประกอบทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว กรรมดีทำให้สุขกายสบายใจไม่เจ็บไข้ได้ป่วย ถ้าเป็นกรรมชั่วทำให้ทุกข์กายไม่สบายใจ ขณะที่มีชีวิตอยู่จะเจ็บไข้ได้ป่วยหนักบ้างเบาบ้าง แล้วแต่ผลของกรรม อาจเจ็บป่วยถึง

ขนาดหนักจนเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตายได้

ผู้ที่ตายนั้นถ้าอายุยังน้อย เป็นเด็กหรือวัยหนุ่มสาวยังไม่ถึงอายุขัยคือ ๗๕ ปี ก็มาตายเสียก่อน เป็นอันหมดกรรมที่จะต้องได้รับในชาตินี้แต่เพียงเท่านี้ ดังที่เราเคยได้ยินเขาพูดกันว่า "หมดเวรหมดกรรมเสียที"

ถ้าผู้ที่ตายนั้นมีอายุมากแก่ชราจนงอม งก ๆ เงิ่น ๆ หลง ๆ ลืม ๆ เกินอายุขัย ๗๕ ปีแล้วก็ยังไม่ตาย ก็เพราะยังไม่หมดกรรม กรรมจึงไม่ให้ตาย แต่กรรมได้กำหนดไว้แล้วว่า จะให้ตายเมื่อใดโดยที่เราไม่รู้ จึงต้องอยู่รับกรรมในชาตินี้ต่อไปอีกแม้จะหมดอายุขัยแล้วก็ตาม ถ้าได้อยู่รับใช้กรรมดีสุขภาพร่างกายก็แข็งแรง หูตาดี จะไปไหนก็ไปได้สะดวก ถ้าอยู่รับใช้กรรมชั่วก็จะต้องเจ็บไข้ได้ป่วยทุกข์ทรมานดังกล่าวแล้วไปจนกว่าจะตาย ที่เรียกกันว่าหมดบุญ หรือหมดกรรม หรือสิ้นกรรมนั่นเอง

กรรมนี้ไม่มีกำหนดเวลาให้เรารู้ แต่กรรมได้กำหนดไว้แล้ว ถ้าตายอายุไม่ถึง ๗๕ ปี แสดงว่าหมดกรรม เช่นคนอายุ ๒๔-๒๕ ปีตายโดยไม่ปรากฏสาเหตุ แสดงว่าตายเพราะหมดกรรม ดังนั้นเรื่องของกรรมเรารู้ได้จากการตายที่ยังไม่หมดอายุ ถ้าหมดกรรมก่อนก็ไม่ต้องรอจนต้องหมดอายุ

ดังนั้นการที่บางคนคิดว่าอายุเรายังน้อยอยู่ไม่ถึง ๗๕ ปี ยังไม่หมดอายุ ต้องมีชีวิตอยู่ได้อีกนาน ถ้าคิดอย่างนั้นถือว่าเป็นการประมาทชีวิตของตนเองเป็นอย่างมาก เพราะถ้าหมดอายุหรือสิ้นอายุนั้นจะมีอายุถึง ๗๕ ปีได้ แต่กรรมจะมีอายุถึง

๗๕ ปีหรือไม่นั้นไม่แน่นอน ไม่มีผู้ใดจะบอกเราได้ อาจจะไม่ถึง ๗๕ ปีหรือมากกว่า ๗๕ ปีก็ได้

๓. อุภยักขยมรณะ ตายเพราะหมดทั้งอายุและหมดทั้งกรรม

หมายถึงว่า ไม่ได้ตายแต่เด็กแต่เล็กซึ่งอายุยังน้อยอยู่ ครั้นเมื่อถึงอายุขัยหรือหมดอายุจึงตาย ประจวบกับหมดกรรมด้วยพอดี คืออายุ ๗๕ ปีพอดี หรืออาจจะน้อยกว่ามากกว่าเล็กน้อยก็ได้ ไม่ต้องทรมานรับกรรมใช้กรรมจนแก่หง่อมจนถึงกับเดินไปไหนไม่ได้ หรือไปได้แต่ก็ไม่สะดวก ตาก็มองไม่เห็นเป็นต้น เป็นการตายที่หมดทั้งอายุและหมดทั้งกรรมพร้อมกัน

๔. อุปัจเฉทมมรณะ ตายเพราะอุบัติเหตุ

หมายถึง เป็นการตายก่อนหมดอายุและก่อนหมดกรรม มีเหตุอย่างอื่นมาทำให้ตายก็ต้องตาย มีอกุศลกรรมจากอดีตชาติมาสนองให้ผลในปัจจุบันชาติ มีภัยอันตรายอย่างหนึ่งอย่างใดมารบกวนตัดรอนทอนอายุให้ขาดลงไปให้ถึงตาย เช่นถูกฆ่าตาย รถชนตาย สัตว์ทำร้ายตาย ไฟคลอกตาย จมน้ำตาย อดอาหารตาย ได้รับภัยอันตรายจากธรรมชาติ อุทกภัย แผ่นดินไหวตึกถล่ม หรือเป็นโรคต่าง ๆ ตลอดจนตายด้วยแรงโลภะแรงโทสะ เหล่านี้เป็นต้น ไม่ได้ตายอย่างปกติธรรมดาเหมือน ๓ อย่างที่กล่าวมาแล้วตามข้อ ๑, ๒ และ ๓ แม้ว่าในปัจจุบันจะมีกรรมดีอย่างไรก็ตาม จะมีกรรมที่ทำหน้าที่ตัดรอนมาทำลาย

กรรมดีนั้นเสีย เรียกว่า อุปฆาตกรรมมาตัดรอน จะแทรกขึ้นมาทำลายและตัดรอนกรรมในปัจจุบัน เป็นกรรมที่มีกำลังมากกว่า เป็นเหตุให้ถึงแก่ความตายได้

จะเห็นได้ว่าในกรณีตายดังกล่าวนี้ ไม่ได้ตายอย่างปกติธรรมดาเหมือนกับ ๓ สาเหตุแรกที่ได้กล่าวมาแล้วซึ่งเป็นกาลมรณะ คือถึงกาลเวลาที่ควรตาย แต่จัดเป็นอกาลมรณะ คือตายโดยยังไม่ถึงกาลเวลาที่ควรตาย เพราะถ้าหากไม่ได้รับอุบัติเหตุหรือภยันตรายเช่นนั้นอาจจะยังไม่ถึงแก่ความตายก็ได้ หรือจะกล่าวว่าตายโดยยังไม่สมควรตาย

มีเรื่องตัวอย่างในสมัยพุทธกาล เรื่องมหากาลอุบาสก ซึ่งเป็นผู้ที่มีจิตศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามาตั้งแต่เด็ก ถือศีลอุโบสถทุกวันพระ ไม่เคยทำบาป ทำแต่บุญมาตลอด ตอนเช้ามืดวันหนึ่งเป็นวันรักษาศีลอุโบสถ มหากาลอุบาสกได้ลงมาล้างหน้าที่สระน้ำซึ่งอยู่ติดกับถนนหลวง ขณะที่กำลังนั่งล้างหน้าอยู่นั้นมีคนร้ายที่ได้ไปปล้นทรัพย์ของชาวบ้าน และถูกชาวบ้านช่วยกันวิ่งไล่ติดตามจะจับกุม ได้วิ่งหนีผ่านมาทางที่อุบาสกนั่งล้างหน้าอยู่ คนร้ายเห็นว่าคงหนีไปไม่รอดจึงเอาห่อทรัพย์ที่ปล้นมาได้วางไว้ข้างหลังของอุบาสก โดยที่อุบาสกไม่รู้ตัวว่าคนร้ายเอาห่อทรัพย์มาทิ้งวางไว้ข้างหลัง แล้วคนร้ายก็วิ่งเลยลับตาไป พอชาวบ้านวิ่งมาถึงที่อุบาสกนั่งล้างหน้าอยู่ก็พบห่อทรัพย์วางอยู่ข้างหลังจึงเชื่อว่าอุบาสกต้องเป็นคนร้ายที่ไปปล้นทรัพย์มาและหยุดล้างหน้า มีห่อทรัพย์เป็นของกลางก็วางอยู่

ข้างหลัง จึงช่วยกันจับตัวอุบาสกและทุบตีประชาทัณฑ์จนถึงแก่ความตายตรงนั้นเอง หลังจากนั้นมีสามเณรได้เดินผ่านมาพบศพอุบาสกที่ถูกตีตายจึงได้กลับไปกราบทูลให้พระพุทธเจ้าทราบว่า มหากาลอุบาสกถูกตีตายอย่างไม่สมควรตาย พระพุทธเจ้าจึงตรัสแก่สามเณรว่า มหากาลอุบาสกตายอย่างสมควรตาย สามเณรได้ยินดังนั้นก็ตกใจและแปลกใจ พระพุทธเจ้าจึงตรัสบอกกับสามเณรว่า ใช่แล้วชาตินี้เขาตายอย่างไม่สมควรตาย แต่ว่ากรรมในอดีตชาติของเขาตามมาทันเพราะมีกำลังมากกว่า เขาจึงตายอย่างสมควรตาย โดยในอดีตชาติมหากาลอุบาสกมีอาชีพเป็นคนขับเกวียนรับจ้าง รับส่งคนข้ามเขตแดนทุรกันดารไปยังอีกเมืองหนึ่ง วันหนึ่งมีสามีภรรยาคู่หนึ่งมาถึงเวลาเย็นมากแล้ว เพื่อจะว่าจ้างให้อุบาสกขับเกวียนข้ามแดนดังกล่าว อุบาสกเห็นภรรยาของชายดังกล่าวสวยงามมาก ก็รู้สึกชอบอยากได้เอามาเป็นภรรยาของตน คิดวางแผนจะฆ่าสามีของนางและเอานางมาเป็นภรรยาให้ได้ จึงแกล้งบอกกับสามีภรรยาคู่นั้นว่า ขณะนี้ใกล้มืดค่ำแล้ว การเดินทางจะไม่ปลอดภัย ขอให้ทั้งสองพักค้างแรมที่บ้านของตนก่อน มีเรือนไว้ต้อนรับให้พักค้างคืนได้ รุ่งขึ้นค่อยเดินทาง ทั้งสองคนก็เชื่อจึงได้พักค้างคืนที่เรือนพักของอุบาสก อุบาสกก็วางแผนที่จะเล่นงานสามีของนางทันที โดยเอาเพชรเม็ดงามของตนไปซ่อนไว้ในเรือนพักที่สามีภรรยาทั้งสองพักอยู่ ครั้นรุ่งเช้าอุบาสกจึงได้บอกให้เพื่อนบ้านใกล้เคียงทราบว่า เพชรของตนหายไป ขอ

ให้เพื่อนบ้านช่วยกันค้นหาให้ด้วย และพากันไปตรวจค้นที่เรือนของทั้งสองพักอยู่ ก็พบเพชรซ่อนอยู่ในเรือนที่พัก จึงหาว่าสามีของนางเป็นคนร้ายลักเพชรไป ได้ช่วยกันทุบตีจนสามีของนางถึงแก่ความตาย นี้คือกรรมในอดีตของมหากาลอุบาสก

เมื่อมหากาลอุบาสกซึ่งเป็นคนขับเกวียนในอดีตชาติถึงแก่ความตายแล้ว ก็ไปเกิดในนรก เมื่อพ้นจากนรกแล้วก็มาเกิดเป็นมนุษย์ ได้รักษาศีลทำบุญมาตลอดก็ตาม แต่กรรมในอดีตของเขาได้ตามมาทันก็ต้องรับผลของกรรมที่เขาได้ทำไว้ ดังนั้นเมื่อได้ทำกรรมไว้อย่างไรไม่จำเป็นต้องรอให้สิ้นทั้งอายุและสิ้นทั้งกรรม มีกรรมมาตัดรอนอายุ กรรมที่มีกำลังมากกว่ามาตัดรอนกรรมได้ ถึงแม้ปัจจุบันจะทำกรรมดีถือศีลอุโบสถ ไม่ทำบาปก็ตาม แต่มีอุปฆาตกรรมมาตัดรอน คืออกุศลกรรมในอดีตที่มหากาลอุบาสกฆ่าสามีของนางตายมีกำลังแรงมากกว่าที่เขาทำกุศลกรรมในปัจจุบัน ซึ่งมีกำลังน้อยกว่าวิบากกรรมที่ทำไว้ในอดีตได้ตามมาทัน ก็ต้องได้รับผลเหมือนกับที่ตนเองได้ทำไว้ ซึ่งเป็นไปตามกฎแห่งกรรม

ตายแล้วฟื้นจริงหรือไม่?

มีบางรายตายแล้วกลับฟื้นขึ้นมาอีก จะเป็นกรณีที่เมื่อตายแล้ว ญาติจะนำไปเก็บไว้เฉย ๆ ก่อนเพื่อรอดูว่าจะฟื้นขึ้นมาอีกหรือไม่ ทางแพทย์ถือว่าสมองยังไม่หยุดทำงาน จึงเท่ากับยังไม่ตาย ยังมีความรู้สึกทางอารมณ์ที่ตกค้างเหลือจากอารมณ์ทวารทั้งห้า ถือว่าผู้นั้นยังไม่ตายเพียงสลบไปเท่านั้น ทำให้มีความรู้สึกตัวขึ้นมาได้ ดังนั้นจึงต้องพิจารณาดูที่สมองซึ่งเป็นตัวสำคัญในการตัดสินชี้ชัดว่า ผู้นั้นตายหรือไม่ตาย

มีบางรายได้สลบไปเป็นเวลาหลายวันเหมือนกับว่าได้ตายไปแล้ว ทุกคนเชื่อว่าผู้นั้นได้ตายไปแล้ว แต่จริง ๆ ผู้นั้นยังไม่ตายเนื่องจากสมองยังทำงานอยู่ แต่มีความรู้สึกน้อยมาก เนื้อตัวร่างกายยังเป็นปกติ ผู้นั้นจะมีอารมณ์เกิดขึ้นคล้ายกับฝันหรือนิมิตทางมโนทวาร (ทางใจ) อารมณ์ที่เกิดขึ้นตอนนี้เรียกว่า มรณาสันนกาล คือกาลเวลาบอกความตาย นิมิตดังกล่าวนี้เป็นอารมณ์ที่เกิดขึ้นทางทวารทั้งหก สามารถรู้เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ได้รส ได้สัมผัส และมีความนึกคิดรู้ได้อย่างดี กรณีเช่นนี้จะพบในรายที่เรียกว่า ตายแล้วฟื้น ซึ่งได้มาเล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้ญาติพี่น้องฟังว่า ได้ไปสวรรค์บ้าง ไปดูขุมนรกบ้าง ไปพบพญายมราชบ้าง นายนิรยบาล (ผู้ทำหน้าที่ลงโทษผู้ที่ไปเกิดในนรก) บ้าง ได้เห็นบ้านที่ปลูกไว้อย่างสวยงามเป็นทรงไทยใหญ่โตมโหฬาร มีเครื่องประดับประดาอย่างสวย

หรูระยิบระยับ มีต้นไม้เงินต้นไม้ทองปลูกอยู่โดยรอบส่งกลิ่นหอมอบอวลยิ่งนัก พบคนที่เฝ้าบ้านได้พูดคุยกันบอกว่า เป็นบ้านของตนปลูกรอไว้แล้ว ได้พูดคุยกับคนแปลกหน้า หรือผู้ที่ได้ตายไปก่อนแล้ว อาจเป็นญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านใกล้เคียง คนที่เคารพนับถือเหมือนกับตอนที่ยังมีชีวิตอยู่ และรู้เรื่องราวอย่างละเอียดจากบุคคลและจากสถานที่นั้น ๆ ซึ่งไม่เคยพบเห็นมาก่อนในช่วงชีวิตที่ผ่านมา ดังเช่นเรื่อง มารดาของสุบินกุมารในสมัยพุทธกาล เรื่องมีอยู่ว่า

สุบินกุมารมีบิดาเป็นนายพรานล่าสัตว์ป่า ล่าได้นำมาให้ภรรยาซึ่งเป็นมารดาของสุบินกุมารแล่ทำเนื้อเค็มตากแห้งขาย บิดาอยากให้บุตรชายเป็นนายพรานสืบต่อจากตน เพราะตัวเองอายุมากแล้ว จึงได้รักษาเครื่องมือหน้าไม้อุปกรณ์ในการล่าสัตว์ไว้ครบทุกชิ้น ต่อมาบิดาของสุบินกุมารได้ถึงแก่ความตาย คงมีแต่มารดาอายุก็มากแล้ว จึงหมดอาชีพ ไม่มีเนื้อมาทำเนื้อเค็มตากแห้งขาย จึงต้องไปตัดไม้ในป่ามาทำฟืนขาย ระหว่างเข้าไปตัดไม้ในป่า ก็นำสุบินกุมารบุตรชายอายุ ๘ ขวบไปฝากไว้กับหลวงตาที่วัด สุบินกุมารเป็นผู้มีบุญ มีจิตเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงอยากบวชเป็นสามเณร แต่หลวงตาไม่บวชให้ บอกกับสุบินกุมารว่า บวชให้ไม่ได้เพราะต้องขออนุญาตจากมารดาก่อน สุบินกุมารบอกกับหลวงตาว่า ไม่เป็นไรจะไปบอกมารดาเองเพื่อขอบวช คิดว่ามารดาคงอนุญาต แต่มารดาของสุบินกุมารตั้งใจจะให้บุตรเป็นนายพรานมีอาชีพเหมือนบิดา

เมื่อสุบินกุมารไปบอกกับมารดาเพื่อขอบวช นางรู้สึกเสียใจถึงกับน้ำตาไหลที่ผิดหวังกับบุตรชายโดยตั้งใจไว้ว่าเมื่อสามีตายแล้วจะขอพึ่งลูก ให้เป็นนายพรานออกล่าสัตว์จะได้แล่เอาเนื้อมาทำเนื้อเค็มตากแห้งขายเหมือนเดิม แต่ต่อไปคงพึ่งบุตรชายไม่ได้เสียแล้ว จึงตัดสินใจไม่อนุญาตให้บุตรชายบวช สุบินกุมารเสียใจร้องไห้วิ่งไปหาหลวงตา หลวงตาก็ไม่บวชให้ จึงได้กลับไปหามารดาอีกพร้อมกับบอกว่า ถ้าแม่ไม่อนุญาตให้บวชจะอดอาหารจนตาย นางรู้สึกเสียใจและโกรธมาก จึงได้ไล่บุตรชายและพูดด้วยความโมโหว่า เจ้าจะไปไหนก็ไปเถิด ไม่อยากเห็นเจ้าแล้ว บุตรชายได้ฟังดังนั้นก็รีบวิ่งกลับไปหาหลวงตาที่วัดทันทีด้วยความดีใจ โดยเข้าใจว่ามารดาได้อนุญาตให้บวชแล้ว จึงได้บอกกับหลวงตาว่า แม่อนุญาตแล้ว หลวงตาจึงบวชให้

เช้าวันหนึ่งสุบินกุมารสามเณรน้อยได้ออกบิณฑบาตด้วยความปลื้มใจผ่านบ้านของมารดา นางเห็นสามเณรบุตรชายผ่านมา ความรู้สึกเสียใจยังไม่หายยิ่งทำให้นางเสียใจมากขึ้นอีกจนน้ำตาไหลอีกครั้ง แต่นางเห็นจีวรสีเหลืองที่สามเณรบุตรชายห่มครองอยู่จนติดตา ซึ่งขณะนั้นนางไม่ได้ยินดีเลยที่บุตรชายบวชเป็นสามเณร

วันหนึ่งนางได้เข้าไปตัดไม้ในป่า รู้สึกเหนื่อยมากแทบขาดใจจนทนไม่ไหว จึงล้มตัวฟุบลงใต้ต้นไทรใหญ่แล้วหมดสติแน่นิ่งไป นายนิรยบาลได้เข้ามาจับแขนหิ้วปีกไปพบพญายมราช พระยายมราชได้ถามนางว่า ไปอยู่เมืองมนุษย์ได้ทำกรรมดี

อะไรไว้บ้าง นางนึกอะไรไม่ออกบอกไม่ถูกจึงตอบไม่ได้ พญา-ยมราชก็สั่งให้นายนิรยบาลเอาตัวนางไปโยนลงกระทะทองแดงเพื่อส่งลงอบาย นายนิรยบาลก็ลากนางไปถึงกระทะทองแดงซึ่งมีเปลวไฟลุกโชติช่วงอยู่ นางเห็นเปลวไฟในกระทะทองแดงลุกโชนอยู่ ขณะนั้นเองเกิดนิมิตเห็นเปลวไฟดังกล่าวเหมือนกับสีผ้าเหลืองจีวรของสามเณรบุตรชาย ที่นางเคยเห็นขณะที่เดินผ่านหน้าบ้านไป จิตของนางจึงได้นึกและคิดถึงบุตรชายทันทีที่ได้บวชเป็นสามเณร แต่นางลืมบอกกับพญายมราชไปว่า มีบุตรชายได้บวชเป็นสามเณร มันช้าไปบอกไม่ได้เสียแล้ว แต่จิตของนางขณะนั้นเป็นกุศล เพราะคิดถึงบุตรที่บวชเป็นสามเณร นายนิรยบาลก็มิชักช้า จับนางโยนลงไปในกระทะทองแดงทันที ร่างของนางยังไม่ทันถึงกระทะทองแดง ปรากฏว่ามีดอกบัวผุดขึ้นมารองรับนางไว้ถึง ๓ ครั้งด้วยกัน นางจึงไม่ถูกไฟไหม้ นายนิรยบาลรู้สึกแปลกใจเชื่อว่านางต้องมีกุศล-กรรมอยู่เบื้องหลังแน่ จึงได้จับนางไปเฝ้าพญายมราชอีกครั้งหนึ่ง พญายมราชจึงถามนางว่า เธอต้องมีกุศลจิตเกิดขึ้นตอนนั้น ตอนนั้นเธอคิดถึงเรื่องอะไร นางจึงบอกว่า นางมีบุตรชายบวชเป็นสามเณรแต่ไม่ได้บอกให้ทราบ พญายมราชจึงบอกว่าถ้าอย่างนั้นกุศลจากการที่เห็นลูกชายก็เป็นบุญกุศลของเธอแล้วสั่งให้นายนิรยบาลเอาตัวนางกลับไปบอกว่า เขายังไม่ถึงเวลาที่ต้องตาย เพราะบุญเก่าที่ให้บุตรชายบวชเป็นสามเณรเป็นกรรมนิมิตอารมณ์ที่เคยเห็นมาก่อน แต่นางไม่ได้ยินดีใน

เบื้องต้นตอนที่บุตรชายบวช กลับยินดีในเบื้องปลายเมื่อมีภัยมาถึง ได้คิดถึงบุตรชายที่บวชเป็นสามเณรเห็นผ้าเหลืองจนติดตา เป็นกุศลจิตเกิดขึ้นขณะนั้นก็ให้ผลขณะนั้น นางจึงไม่ถูกไฟไหม้และก็ยังไม่ตายด้วย กลับฟื้นขึ้นมา

เรื่องนี้ทุกคนต้องคิดว่านางได้ตายไปแล้วและฟื้นขึ้นมาอีก แต่ที่จริงแล้วนางยังไม่ตายเพียงสลบไปเท่านั้นเอง เพราะสมองยังทำงานอยู่ ถ้าสมองไม่ทำงานก็ต้องตายไม่ฟื้นขึ้นมาอีกแน่ เนื่องจากสมองจะตายเป็นอันดับสุดท้ายนั่นเองตามหลักทางการแพทย์

อารมณ์บอกมรณกาล

อารมณ์ของจิตที่เกิดขึ้นแก่มนุษย์เราที่ใกล้จะตายมีอยู่ ๒ ลักษณะด้วยกัน คือ มรณาสันนกาล กับ มรณาสันนวิถี

มรณาสันนกาล

หมายถึง กาลเวลาที่บอกให้เราทราบว่า ใกล้จะถึงแก่ความตายแล้ว เป็นการเตือนให้รู้ล่วงหน้า เพื่อให้โอกาสเตรียมตัว ไม่ใช่ตายตอนนั้นขณะนั้น อาจจะเร็วหรือช้า เป็นนาที เป็นชั่วโมง เป็นวัน เป็นเดือน เป็นปีก็ได้ หรือที่เรียกกันว่า เตือนก่อนตาย มรณาสันนกาลนี้จะมีเหตุการณ์แปลก ๆ ของแต่ละคน

ไม่เหมือนกัน

- บางคนมีความสังหรณ์ใจแปลก ๆ โดยที่เจ้าตัวไม่รู้จะพูดเป็นนัย ๆ เช่นพูดว่าช่วยไปซื้อของให้หน่อย ผู้ถูกใช้ไม่ยอมไป กลับพูดว่า ต่อไปจะไม่ใช้อีกแล้ว จะใช้เป็นครั้งสุดท้าย พอตกเย็นก็ตาย เป็นต้น

- บางคนเวลากลางคืนอยู่บ้านไม่เคยออกจากบ้านไปไหน แต่คืนนั้นเขารู้สึกร้อนใจอยู่บ้านไม่ได้ อยากจะออกไปเดินเล่นนอกบ้าน จึงออกจากบ้านไป อีกไม่กี่นาทีก็มีคนมาบอกทางบ้านว่า ผู้นั้นถูกรถชนตายแล้ว เป็นต้น

- บางคนมีลางบอกเหตุ เราคงเคยได้ยินคนแก่พูดกันว่า หุงข้าวสุกแล้ว ปรากฏว่าข้าวเป็นสีเหลืองเหมือนกับหุงข้าวไหม้ทั้งหม้อ แต่ข้าวไม่ได้ไหม้ ใช้ทานไม่ได้ หลังจากนั้นก็มีคนในบ้านนั้นตาย ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่คาดคิดมาก่อน

- ความฝัน บางคนฝันอาจเกิดกับตัวเอง กับคนในครอบครัว หรือญาติพี่น้องเพื่อนฝูงก็ได้ ฝันว่าคนนั้นคนนี้ตาย ไม่นานก็ตายจริง ๆ ความฝันคือความเป็นไปของจิตในเวลาฝันที่เกิดขึ้นขณะนอนหลับ เหตุที่ทำให้เกิดฝันขึ้นนี้มีอยู่ ๔ ประการด้วยกัน คือ

๑. **บุพพนิมิต หรือ กรรมนิมิต** หมายถึงกรรมใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นกุศลกรรมหรืออกุศลกรรมที่ผู้นั้นได้กระทำเอาไว้แล้วมากระตุ้นเตือนจิตใจให้คิดถึงใฝ่ฝันถึง กรรมนั้น ๆ ที่จะมาให้ผลจะดีหรือไม่ดีก็ตาม กรรมนั้นก็จะมาปรากฏในความฝัน

ก่อนก็มี จึงทำให้ฝันได้

๒. **จิตอาวรณ์** หมายถึงจิตใจไปจดจ่อ ผูกพันอยู่กับเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษ ทำให้คิดนึกใฝ่ฝันถึงเรื่องนั้น ๆ ตลอด นำมาให้ฝันถึงสิ่งนั้นได้

๓. **เทพสังหรณ์** หมายถึงเทวดาดลใจให้ฝัน หรือนำข่าวมาบอกจะเป็นข่าวดีหรือข่าวร้ายก็ได้ที่จะเกิดขึ้น ตามปกติตามบ้านเรือน หรือสถานที่ต่าง ๆ จะมีเทวดาประจำบ้านคอยดูแลรักษาคุ้มครองให้อยู่ดีมีสุข ถ้าเจ้าของบ้านประกอบกรรมดี สมาทานศีลเจริญภาวนาเป็นประจำ เมื่อมีเหตุอะไรจะเกิดขึ้นเทวดาก็จะมาดลใจหรือมาบอกข่าวให้ฝัน หรือเตือนให้ทราบล่วงหน้าก่อน

๔. **ธาตุกำเริบ** หมายถึงเวลาที่ร่างกายไม่ปกติ ท้องไส้ปั่นป่วน หรือทานอาหารอิ่มมากเกินไป รู้สึกอึดอัด ก็ทำให้ฝันไปได้แปลก ๆ เช่นกัน

ตัวอย่างเรื่องความฝันนี้ หัวหน้าสถานีขนส่งจังหวัดอยู่ทางภาคอีสานเล่าให้ฟังว่า คืนวันหนึ่งคุณพ่อของท่านได้ฝันว่าน้องชายของคุณพ่อ (เป็นอาว์) ซึ่งได้ตายไปเกือบ ๒๐ ปีแล้วได้มาหาคุณพ่อ ชวนให้คุณพ่อไปอยู่ด้วยกัน และจะรอรับอยู่ที่หน้าบ้าน รุ่งขึ้นคุณพ่อได้เล่าให้ลูกหลานฟัง ลูก ๆ ไม่เชื่อเพราะว่าคุณอาว์ได้ตายไปนานแล้ว คุณพ่อก็มีร่างกายสุขภาพแข็งแรงดีไม่เจ็บไข้ได้ป่วย อยู่มาอีก ๒ วัน คุณพ่อก็ตายอย่างสงบขณะที่ในคืนนั้นเข้านอนตามปกติ รุ่งขึ้นเช้าปรากฏว่าได้ตายไปแล้ว

ขณะที่หลับแล้วไม่ตื่น

- มีนิมิตเตือน เช่นขณะนอนอยู่เห็นนายนิรยบาลถือคธานุ่งผ้าโจงกระเบนสีแดงมารอรับแล้วก็หายไป หรือเห็นสัตว์แปลกประหลาดไม่เคยเห็นมาก่อนตรงเข้ามาจะทำร้ายหมายเอาชีวิต กรณีนี้ส่วนมากจะปรากฏกับผู้ป่วยที่นอนพักรักษาตัว บางรายนอนป่วยอยู่ในโรงพยาบาล จะส่งเสียงร้องออกมาด้วยความกลัว บอกว่าเห็นนายนิรยบาลบ้าง เห็นเป็นสัตว์แปลกประหลาดบ้าง จะเข้ามาทำร้ายบ้าง จะเอาตัวไปบ้าง ถึงกับร้องออกมาด้วยความกลัวและไม่อยากอยู่ที่โรงพยาบาล อยากจะกลับไปอยู่บ้าน ญาติพี่น้องที่เฝ้าดูอยู่ไม่เข้าใจคิดว่าผู้ป่วยเพ้อคลั่ง หรือผีมาหลอก กรณีเช่นนี้เป็นการนิมิตมาให้เห็น ถ้ามีโอกาสเมื่อใด เขาก็เอาตัวไปเมื่อนั้น เหมือนกับมาเตือนให้รู้ล่วงหน้า

- บางรายขณะเดินอยู่ คนอื่นมองไม่เห็นเงาตัวของผู้นั้น บางทีก็ไม่เห็นเงาของศีรษะ ไม่นานผู้นั้นก็ตาย เป็นต้น

- จะมีอีกกรณีหนึ่งกับผู้ที่กล่าวกันว่าตายแล้วฟื้น ซึ่งที่จริงแล้วเป็นการสลบไปเท่านั้นเหมือนคนนอนหลับ จะมีอารมณ์เกิดขึ้นคล้ายกับฝันหรือนิมิตทางมโนทวาร (ทางใจ) ดังได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อตายแล้วฟื้นจริงหรือ

จากที่กล่าวมาแล้วนี้เรียกว่า มีมรณาสันนกาลเกิดขึ้นซึ่งเป็นการดี เพราะถือว่าถ้าผู้ใดได้พบกับเหตุการณ์ดังกล่าวแล้วนี้ให้เตรียมตัวตายได้ยังมีเวลาเหลืออีกเล็กน้อย ถ้าเรามีความรู้

มีความเข้าใจถูกต้อง มีปัญญาก็ให้รีบทำบุญ เจริญภาวนาสมาธิ พยายามทำให้จิตเกาะติดอยู่กับศีลภาวนาสมาธิให้ได้ อย่าไปคิดหรือกังวลใจเรื่องอื่นเด็ดขาด (ไม่ต้องไปรีบฆ่าตัวตายเสียก่อน) เฉพาะอย่างยิ่งเรื่องที่ได้ทำบาปไว้ เพราะจะทำให้เรื่องดังกล่าวเข้ามาติดยึดกังวลอยู่ในใจ จะกลายเป็นนิมิตมาให้เห็นในช่วงของมรณาสันนวิถีได้

มรณาสันนวิถี

คนจะตายทุกคนจะต้องมีมรณาสันนวิถี คือวิถีจิตเมื่อใกล้จะตาย จิตใจในขณะนั้นทำหน้าที่คิดนึกอารมณ์ รับอารมณ์ครั้งสุดท้ายจะเป็นบุญหรือบาปของผู้ที่ใกล้จะตาย อารมณ์ดังกล่าวนี้เป็นเสมือนผู้นำทาง หรือชี้ทางบอกให้รู้ล่วงหน้าว่า จะไปเกิดในภพใดหรือจะกลับมาเกิดในโลกมนุษย์อีก

มรณาสันนวิถีเกิดขึ้นกับผู้ใด เชื่อได้เลยว่า ผู้นั้นจะต้องตายแน่ ๆ ไม่มีฟื้นและไม่ต้องนำส่งโรงพยาบาลหรือหาแพทย์มาทำการรักษาให้เสียเวลา อารมณ์ครั้งสุดท้ายดังกล่าวนี้ได้แก่

๑. กรรมอารมณ์

คืออารมณ์ที่เกิดจากอำนาจผลของกรรมที่ได้กระทำไว้ก่อนแล้ว มี ๒ อย่าง คือ

(๑) กรรมอารมณ์ที่เป็นฝ่ายกุศล (กรรมอารมณ์ที่ดี)

(๒) กรรมอารมณ์ที่เป็นฝ่ายอกุศล (กรรมอารมณ์ที่ไม่ดี)

มาปรากฏให้ระลึกนึกขึ้นได้ในขณะที่ใกล้จะตาย จะปรากฏทางมโนทวาร (ทางใจ) อย่างเดียว จะไม่ปรากฏเป็นภาพให้เห็นเด่นชัด

ถ้าผู้ใดเคยทำแต่กุศลกรรม ทำบุญ หรือทำความดีไว้ เช่นบริจาคทาน รักษาศีล ฟังธรรม หรือเจริญภาวนา ก็จะมาปรากฏทางจิตให้ระลึกนึกถึงเรื่องดังกล่าวที่ได้ทำไว้ก่อนแล้วได้เช่นกัน เมื่อผู้นั้นตายลงกุศลดังกล่าวจะเป็นตัวนำไปให้เกิดในสุคติภูมิ คือโลกสวรรค์ เป็นต้น

แต่ถ้าผู้ใดที่ได้ทำอกุศลกรรม ทำบาป ทำชั่วไว้ เช่นเคยฆ่าคน ฆ่าสัตว์ ปล้นทรัพย์ ลักทรัพย์ เฆี่ยนตีทำร้ายจำจองสัตว์ กล่าวคำเท็จคำหยาบฯ ประพฤติผิดในบุตรภรรยาของผู้อื่น ดื่มสุราเมาเป็นประจำฯ เป็นต้น การประพฤติปฏิบัติเหล่านี้ จะมาให้จิตระลึกนึกถึงเรื่องดังกล่าวไม่ผิดไปจากเดิมที่ได้ทำไว้ จิตก็จะยึดเหนี่ยวเอาเรื่องเหล่านั้นมาเป็นอารมณ์ เมื่อตายก็จะนำไปสู่ทุคติภูมิ คือ โลกนรก เปรต อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน

ถ้ากรรมอารมณ์ดังกล่าวนี้ไม่ปรากฏขึ้นในระยะแรกแห่งความตายนี้ ก็จะมีอารมณ์อีกอย่างหนึ่งมาปรากฏขึ้นแทนเรียกว่ากรรมนิมิตอารมณ์

๒. กรรมนิมิตอารมณ์

คืออารมณ์ที่เป็นนิมิตเกิดจากการกระทำได้แก่เครื่องมือเครื่องใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ได้ใช้ในการกระทำกรรมนั้น ๆ ในอดีตมาปรากฏให้เห็นทางมโนทวาร กรรมนิมิตอารมณ์มีอยู่ ๒ ฝ่าย

เช่นกัน

(๑) กรรมนิมิตอารมณ์ที่เป็นฝ่ายกุศลกรรม (กรรมอารมณ์ที่ดี)

(๒) กรรมนิมิตอารมณ์ที่เป็นฝ่ายอกุศลกรรม (กรรมอารมณ์ที่ไม่ดี

ฝ่ายกุศลกรรม กรรมนิมิตฝ่ายบุญก็เห็นเครื่องมือที่ตนได้ทำกุศลเป็นสิ่งของ สร้างโบสถ์ สร้างศาลาการเปรียญ สร้างพระพุทธรูป สร้างพระไตรปิฎก ถวายผ้าไตรจีวร ดอกไม้ธูปเทียน พระภิกษุที่ตนบวชให้ หรือเสื้อผ้าสิ่งของที่ตนบริจาคให้ทานเหล่านี้ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ดังกล่าวแล้วจะมาปรากฏเป็นกรรมนิมิตขณะตาย มองเห็นเป็นภาพชัดเจน จิตจะยึดเหนี่ยวภาพอุปกรณ์ดังกล่าวไว้เป็นอารมณ์ก่อนที่จะตาย ซึ่งจะนำไปให้เกิดในสุคติภูมิ

ฝ่ายอกุศลกรรม กรรมนิมิตฝ่ายบาป ซึ่งตามธรรมดาจะทำกรรมใด ๆ เช่นฆ่าคน ฆ่าสัตว์ ปล้นทรัพย์ ชิงทรัพย์ วางเพลิงฯลฯ จะต้องใช้อาวุธเป็นเครื่องมือในการฆ่า จะเป็นอาวุธปืน มีด ไม้ ระเบิด แหอวน เบ็ดตกปลา กรงนก ตลอดจนอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการทำบาป จะมาปรากฏเป็นกรรมนิมิตขณะตาย เห็นเป็นภาพชัดเจน เหมือนกับขณะที่ตนได้กระทำไว้ก่อนขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ (ไม่เหมือนกับกรรมอารมณ์ที่มาปรากฏทางจิตให้ระลึกนึกถึงซึ่งไม่เป็นภาพ) ซึ่งจิตจะยึดเหนี่ยวภาพอุปกรณ์เครื่องมือดังกล่าวไว้เป็นอารมณ์ก่อนที่จะตาย ซึ่ง

จะนำไปให้เกิดในทุคติภูมิ

ถ้ากรรมนิมิตอารมณ์ดังกล่าวแล้ว ไม่ปรากฏขึ้นในระยะแรกแห่งความตายนี้ ก็จะมีอารมณ์อีกอย่างหนึ่งมาปรากฏขึ้นแทน เรียกว่าคตินิมิตอารมณ์

๓. คตินิมิตอารมณ์

ได้แก่นิมิตต่าง ๆ ที่ระลึกนึกเห็นเป็นมโนภาพ หรือเครื่องหมายที่จะนำไปเกิดหรือเห็นสถานที่ที่จะไปเกิดในภพใหม่ว่า จะไปสู่สุคติหรือทุคติในเวลาที่ตายไปแล้ว จะปรากฏเป็นการคิดนึกทางใจเท่านั้น จะไม่เห็นเป็นภาพเหมือนกับนิมิตอารมณ์ บางทีก็นึกคิดเสมือนเป็นภาพที่เคยเห็นมาบ้าง แต่ส่วนมากเป็นภาพที่ไม่เคยเห็นมาก่อน คตินิมิตอารมณ์มี ๒ ฝ่ายเช่นกัน คือ

(๑) คตินิมิตอารมณ์ที่เป็นฝ่ายกุศล (คตินิมิตอารมณ์ที่ดี)

(๒) คตินิมิตอารมณ์ที่เป็นฝ่ายอกุศล (คตินิมิตอารมณ์ที่ไม่ดี)

ถ้าผู้ใดเคยทำแต่กุศลกรรม ทำบุญไว้มาก คตินิมิตอารมณ์ก็จะเป็นวิมาน สวนจิตรลดา สวนสุนันทา สวนนันทวันประสาททิพยสมบัติ นางเทพอัปสร รั้ววัง วัดวาอาราม โบสถ์วิหาร ภิกษุสามเณร เป็นก้อนเนื้อ เป็นครรภ์มารดา เป็นต้นซึ่งล้วนแต่เป็นสิ่งที่ดีทั้งสิ้น บางทีจะเห็นเป็นเทวดานำราชรถมารอรับไปอยู่บนสวรรค์ เชื่อว่าผู้นั้นจะไปสู่สุคติแน่นอน

แต่ถ้าหากผู้ทำแต่อกุศลกรรมทำบาปไว้มาก คตินิมิตอารมณ์ก็จะปรากฏเป็นเปลวไฟ เป็นเหว เป็นถ้ำอันมืดมัว เป็นนายนิรยบาล เป็นสัตว์แปลกประหลาด เป็นเสือ เป็นสุนัข เป็นอีแร้ง อีกา นกต่าง ๆ จะมาเบียดเบียนทำร้ายตนเป็นต้น อาจถึงกับร้องออกมาด้วยความกลัวล้วนแต่เป็นสิ่งที่ไม่ดีทั้งนั้น เชื่อว่า ผู้นั้นต้องไปสู่ทุคติเป็นแน่แท้

คตินิมิตอารมณ์นี้จะปรากฏทางมโนทวาร (ทางใจ) แต่ทางเดียวคือ คิดนึกอยู่ทางใจ และจัดเป็นปัจจุบันอารมณ์เพราะกำลังนึกคิดเหมือนเห็นนิมิตนั้น ๆ อยู่

อนึ่ง ถ้าผู้ใดปฏิบัติในไตรสิกขาคือ ศีล สมาธิ ปัญญา อันได้แก่วิปัสสนาซึ่งจะนำไปใช้ได้อย่างฉับพลันทันเวลา เพื่อให้เกิดเป็นคตินิมิตอารมณ์ เป็นผู้นำไปบังเกิดในสวรรค์เพราะถ้าบุคคลใดบำเพ็ญไตรสิกขาคือ ศีล สมาธิ ปัญญา ดังกล่าวแล้ว แต่ยังมีกิเลสอยู่ถือว่าเป็นผู้มีบุญ ตายแล้วจะไปบังเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิตโดยบุญบารมี หรือโดยความตั้งใจเลือก

ขอยกตัวอย่างเรื่อง ธรรมิกอุบาสกแห่งเมืองสาวัตถี ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๐ เป็นผู้ที่มีบุตร ๗ คน ธิดา ๗ คน เคร่งครัดในศีล สมาธิ ปัญญา คือ วิปัสสนาและได้สอนให้บุตรธิดาทุกคนปฏิบัติด้วยเช่นเดียวกับตน เมื่ออยู่ต่อมาเข้าสู่วัยชราตามกาลเวลาก็เกิดเจ็บไข้ได้ป่วยตามอายุขัยของคนชรา เมื่อรู้ตัวเองว่าจะสิ้นอายุขัยแน่ นั่งก็ไม่ไหวต้องนอนอยู่บนเตียงนอน แต่มีจิตศรัทธาอยากจะฟังธรรมซึ่งเคยฟังอยู่เป็น

อาจิณ จึงสั่งให้บุตรธิดาไปนิมนต์พระภิกษุสงฆ์ ๘ รูปหรือ ๑๖ รูป จากวัดพระเชตวันของพระพุทธองค์เพื่อให้มาแสดงธรรม เป็นการประคองจิตมิให้หลงทางทุกขเวทนาอาพาธ พระภิกษุสงฆ์นั่งบนอาสนะรอบเตียงนอนของอุบาสก แล้วจึงถามว่าจะให้แสดงธรรมอันใด ธรรมิกอุบาสกมีความเลื่อมใสอยากจะฟังพระสติปัฏฐาน จึงอาราธนาให้แสดงพระสติปัฏฐาน พระภิกษุทั้งหลายก็แสดงพระสติปัฏฐาน สวดมหาสติปัฏฐานสูตร ธรรมิกอุบาสกนอนหลับตาฟังพระสวดอยู่สักพักหนึ่ง จิตของอุบาสกเกิดความปิติชื่นบานหรรษา มรณาสันนกาลก็ปรากฏให้เห็นเทวดาจากสวรรค์ทั้ง ๖ ชั้น ต่างนำราชรถที่ตบแต่งประดับประดาอย่างสวยงาม ส่องแสงเป็นประกายระยิบระยับมีความยาว ๑๕๐ โยชน์ พร้อมม้าสินธพ ๑,๐๐๐ ตัว มาจอดรอรับธรรมิกอุบาสก พร้อมกันนั้นต่างก็ร้องชักชวนให้ธรรมิกอุบาสกไปเกิดในวิมานชั้นของตนส่งเสียงดังไปทั่ว ธรรมิกอุบาสกกลัวเสียสมาธิในการฟังธรรมจึงได้พูดว่า หยุดก่อน หยุดก่อน เราไม่ต้องการฟังท่านแล้ว พระภิกษุทั้งหลายที่กำลังสวดมนต์อยู่นึกว่าอุบาสกห้ามไม่ให้แสดงซึ่งธรรมต่อไป จึงพากันลาบุตรธิดาของอุบาสกกลับวัดพระเชตวัน บุตรธิดาทุกคนพากันเสียใจร้องไห้ เมื่อเทวดาหยุดส่งเสียงดังแล้ว อุบาสกก็ไม่ได้ยินเสียงพระสวด จึงถามบุตรธิดาว่า พระคุณเจ้า ทำไมจึงไม่สวดมนต์เล่า บุตรธิดาก็ตอบว่าเพราะพ่อสั่งให้หยุด ธรรมิกอุบาสกจึงบอกว่า ที่พ่อให้หยุดนั้นมิได้ให้พระหยุดสวด พ่อให้

เทวดาจากสวรรค์ทั้ง ๖ ชั้นที่ต่างก็นำราชรถมาจอดรอรับพ่อ หยุดพูดต่างหาก เพราะเทวดาแต่ละชั้นต่างก็ส่งเสียงร้องชักชวน ให้พ่อไปอยู่ด้วย บอกว่าแต่ละชั้นต่างก็มีความสงบมีความสุข สบายจนเสียงดังไปหมด กลัวจะเป็นอันตรายต่อการฟังธรรม พ่อจึงบอกให้เทวดาหยุดพูด บุตรธิดาได้ยินดังนั้นยิ่งพากัน ร้องไห้เสียใจเพราะต่างก็ไม่เห็นเทวดาตามที่บิดาบอก และพูด กับบิดาว่า พ่อหลง พ่อหลงเสียแล้วไม่เห็นมีเทวดาที่ไหนเลย ธรรมิกอุบาสกจึงบอกว่า พ่อไม่ได้หลงหากพวกเธอไม่เชื่อให้ไป เอาพวงมาลัยมา แล้วชี้มือไปบนอากาศ พร้อมกับบอกแก่บุตร ธิดาว่า บนอากาศตรงนี้รถมาจากสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา (สวรรค์ชั้นที่ ๑) จอดอยู่ แล้วก็บอกตำแหน่งที่รถมาจากสวรรค์ ชั้นดาวดึงส์ (สวรรค์ชั้นที่ ๒) จากชั้นยามา (สวรรค์ชั้นที่ ๓) จากชั้นดุสิต (สวรรค์ชั้นที่ ๔) จากชั้นนิมมานรดี (สวรรค์ชั้นที่ ๕) และจากชั้นปรนิมมิตวสวัตตี (สวรรค์ชั้นที่ ๖) จอดอยู่เรียง กันตามลำดับ แล้วจึงถามบุตรธิดาว่า พวกเธอจะให้พ่อไป สวรรค์ชั้นไหน? บุตรธิดาตอบพร้อมเป็นเสียงเดียวกันว่าอยาก ให้พ่อไปสวรรค์ชั้นดุสิตเพราะเป็นสวรรค์ชั้นที่น่าอภิรมย์ อีก ทั้งพระโพธิสัตว์ทั้งหลายมีพระพุทธบิดา พระพุทธมารดา ก็ บังเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต ธรรมิกอุบาสกจึงบอกให้บุตรธิดา โยนพวงมาลัยขึ้นไปบนอากาศ พวงมาลัยก็ลอยอยู่ ณ ตำแหน่งนั้น เป็นที่ประหลาดตื่นตาตื่นใจแก่บุตรธิดาทุกคน ต่างก็มองดูไปที่พวงมาลัยนั้น ครั้นพอหันกลับมาที่บิดานอนอยู่

ปรากฏว่าบิดาได้สิ้นลมหายใจด้วยอาการอันสงบ ไปบังเกิดเป็นเทพยดาบนสวรรค์ชั้นดุสิตในขณะนั้นทันที ที่วิมานของอุบาสกกว้างใหญ่ ยาวถึง ๒๕ โยชน์ มีนางอัปสรแวดล้อมอุบาสก ถึง ๑,๐๐๐ นาง

ฝ่ายพระภิกษุสงฆ์เมื่อกลับถึงวัดพระเชตวันพระพุทธเจ้าได้ตรัสถามว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อุบาสกได้ฟังธรรมแล้วหรือ พระภิกษุสงฆ์เหล่านั้นก็ทูลว่า ฟังแล้วเจ้าค่ะ แต่วันนี้อุบาสกฟังไม่นานก็ห้ามไม่ให้สวดต่อไป จึงได้ลากลับมา พระพุทธองค์จึงตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อุบาสกนั้นไม่ได้ห้ามพวกเธอไม่ให้สวด แต่ห้ามเทวดาที่มาจากสวรรค์ทั้งหกชั้นต่างหาก พวกเธอเข้าใจผิดเสียแล้ว พระพุทธองค์ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย พวกเธออย่าได้เข้าใจผิดอย่างนั้นเลย เทวดามาจากสวรรค์ทั้งหกชั้นพร้อมด้วยราชรถมาชั้นละคัน มาต้อนรับอุบาสกนั้นเพื่อจะให้ไปเกิดในวิมานของตน ต่างก็ส่งเสียงดังไปหมด อุบาสกกลัวเป็นอันตรายแก่ธรรมจึงห้ามเทวดาไม่ให้พูด ภิกษุทั้งหลายจึงทูลถามว่า เรื่องเป็นมาอย่างไรพระเจ้าค่ะ พระพุทธองค์ก็ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ไม่ประมาทจะเป็นคฤหัสถ์ก็ตาม เป็นบรรพชิตก็ตาม เขาย่อมบันเทิงในโลกนี้และบันเทิงในโลกหน้า แล้วก็ตรัสเป็นคาถาบาลีบทหนึ่งซึ่งแปลแล้วได้ใจความว่า

"ผู้ทำบุญไว้แล้วย่อมบันเทิงโนโลกนี้
ละโลกนี้ไปแล้วย่อมบันเทิง
ย่อมบันเทิงในโลกทั้งสอง

เขาเห็นความหมดจดแห่งกรรมของตน

ย่อมบันเทิง เขาย่อมรื่นเริง”

เป็นดังนี้ก็เพราะ ด้วยอำนาจกุศลจิตที่ธรรมิกอุบาสกเป็นผู้ได้ศึกษาธรรม และได้ฟังพระสัทธรรมเทศนามามากตลอดจนการปฏิบัติธรรม บำเพ็ญศีล สมาธิ ปัญญาจนเป็นกิจวัตร ทำจิตให้โสมนัสชื่นชมยินดีในรสพระสัทธรรมเทศนาเกิดเป็นกรรมนิมิต ครั้นเมื่อใกล้จะตายได้อาราธนาพระภิกษุสงฆ์ให้มาแสดงธรรมพระสติปัฏฐานให้ฟังตามความต้องการของอุบาสก เพื่อประคองจิตมิให้หลงทาง คตินิมิตอารมณ์ซึ่งเป็นผลแห่งกรรมดีก็มาปรากฏ และนำไปสู่สุคติสวรรค์ชั้นดุสิตดังกล่าว

การนำไปเกิดในภพภูมิต่าง ๆ

เราทราบแล้วว่า ทุกคนก่อนที่จะตาย จะต้องมีมรณาสันนวิถี คือ วิถีจิตเมื่อใกล้จะตาย จิตจะรับอารมณ์เป็นครั้งสุดท้ายเป็นนิมิตต่าง ๆ ไม่ว่า กรรมอารมณ์ นิมิตอารมณ์ และคตินิมิตอารมณ์เป็นเสมือนผู้นำทางหรือชี้ทางบอกให้รู้ล่วงหน้าว่า จะไปเกิดในภพภูมิใดเมื่อตายไปแล้ว แต่ละภพภูมิจะมีนิมิตดังนี้

ถ้าไปเกิดในภพนรก

ปัจจุบันชาติถ้าผู้ใดได้เคยทำกรรมชั่ว ฆ่าคน ฆ่าสัตว์ มีใจคิดพยาบาทปองร้ายอันเกิดจากโทสะ คือความโกรธเป็นเหตุให้เกิดกรรมนิมิตเหมือนกับว่าตนได้กระทำอยู่ขณะนั้น เป็นปัจจัยให้เกิดคตินิมิต จิตที่รับอารมณ์ครั้งสุดท้าย จะเห็นเป็นเปลวไฟร้อนระอุมาก หรือเห็นไฟนรก หรือศัสตราคอยเผาผลาญหรือทิ่มแทงให้ได้รับทุกขเวทนา หรือไม่ก็อาจเห็นเป็นภูตผีปีศาจ มีรูปร่างแปลกประหลาดน่าเกลียดน่ากลัว หรือเห็นเป็นภาพปีศาจมาหลอกหลอนยื้อยุดฉุดกระชากลากเอาตัวไป หรือเห็นเป็นสัตว์เดรัจฉาน หรือสัตว์แปลกประหลาดน่าเกลียดน่ากลัวมาจิกกินเนื้อหนัง จะมีความกลัวและรู้สึกตกใจมาก จะร้องเอะอะโวยวายขอความช่วยเหลือ

ถ้ามองดูใบหน้าของผู้ตายขณะนั้น จะเห็นใบหน้ามีลักษณะซีดเซียวท่าทางเหมือนคนมีอาการเจ็บปวดทรมานมาก หน้าตาบูดเบี้ยวลืมตาโพลง เมื่อตายแล้วจะไปเกิดในนรก ได้รับทุกขเวทนาแสนสาหัสสิ้นกาลนาน จนกว่าจะหมดอายุขัยของวิบากกรรม

ถ้าไปเกิดในภพเปรต อสุรกาย

ปัจจุบันชาติผู้ใดเคยทำกรรมชั่ว เช่น การลักขโมย ประพฤติผิดในกาม มีโลภะ ตัณหาราคะ เป็นเหตุให้กรรมที่เคยทำชั่วนี้ จะมาปรากฏทางใจให้เห็นว่าตนได้กระทำในขณะนั้น

เรียกว่ากรรมนิมิต จิตที่รับอารมณ์ครั้งสุดท้าย คตินิมิตอารมณ์ปรากฏ เห็นเป็นหุบเขาหรือถ้ำที่มืดมิดอึดอัดมองอะไรไม่เห็น หรือเห็นริมแม่น้ำ ชายป่า เป็นต้น บางทีจะเห็นภาพที่มีน้ำเหลืองน้ำหนอง เหม็นเน่าน่ารังเกียจสะอิดสะเอียนมาก บางทีเห็นเป็นโคลนตม สิ่งสกปรกต่าง ๆ มีความหิวอาหารและกระหายน้ำ จะขอน้ำดื่มเพราะหิวกระหายคอแห้ง ถ้าสังเกตดูหน้าตาเนื้อตัว มีอาการกระสับกระส่ายทุรนทุราย อ้าปาก ขยับปาก ถ้าให้อาหารหรือน้ำพอเข้าปากก็จะตายทันที เชื่อได้เลยว่า ผู้นั้นจะได้ไปเกิดในอบายเป็นเปรตหรืออสุรกาย

ถ้าไปเกิดในภพเดรัจฉาน

ปัจจุบันชาติถ้าผู้ใดได้กระทำกรรมชั่วไว้ด้วยอำนาจแห่งโมหะ คือ ความหลง ความเผลอ ความไม่รู้จักบาป บุญ คุณโทษ ประโยชน์หรือมิใช่ประโยชน์ ทำงานผิดพลาดเสมอ บกพร่องบ่อย ๆ พูดเพ้อเจ้อไม่มีเหตุอันสมควรไร้เหตุผล จิตใจเลื่อนลอยไม่มีความยั้งคิด อยากจะพูดก็พูด อยากจะทำก็ทำ จิตที่รับอารมณ์ครั้งสุดท้าย คตินิมิตอารมณ์จะเห็นเป็นทุ่งหญ้า ป่าไม้ ชายป่า ภูเขา เชิงเขา แม่น้ำลำธาร บางทีเห็นเป็นสัตว์ต่าง ๆ เช่น ช้าง เสือ ม้า วัว ควาย นก ไก่ เป็ด จิ้งจก ตุ๊กแก งู ตะขาบ แมลงป่อง ฯลฯ เป็นต้น จะมาปรากฏให้เห็นชัดเจนทางมโนทวาร ที่เห็นป่าเขาจะไปเกิดเป็นสัตว์ ถ้าเห็นลำธารแม่น้ำก็จะเกิดเป็นสัตว์น้ำ เห็นพื้นแผ่นดินก็เกิดเป็นสัตว์อยู่ในดิน เชื่อ

ได้ว่าผู้นั้นไปเกิดในภูมิแห่งสัตว์เดรัจฉานแน่ ต้องทนทุกข์ทรมานอยู่จนกว่าจะสิ้นวิบากกรรม

ถ้าไปเกิดในภพมนุษย์

ปัจจุบันชาตินี้ถ้าผู้ใดได้ทำกุศลกรรม ที่เรียกว่า มนุษยธรรม คือ เบญจศีล เบญจธรรม หรือกุศลกรรมบท ๑๐ แล้ว จิตที่รับอารมณ์ครั้งสุดท้าย คตินิมิตอารมณ์ปรากฏ เป็นก้อนเนื้ออยู่ในครรภ์มารดา หรือเห็นครรภ์มารดาในชาติที่จะไปเกิดใหม่ เห็นเสื้อผ้า เห็นอาคารบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ซึ่งบอกให้รู้ว่าจะต้องกลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก

ถ้าไปเกิดในภพสวรรค์

ปัจจุบันชาติผู้ใดเป็นผู้มีจิตประกอบด้วย หิริ ความละอายต่อบาป โอตัปปะความเกรงกลัวต่อบาปทุจริตเป็นที่ตั้ง มีใจสงบปราศจาก โลภะ โทสะ โมหะแล้ว เป็นผู้ทำทานการกุศล ถวายอาหารบิณฑบาตแก่พระภิกษุสงฆ์ ให้ทานแก่คนยากคนจนคนอนาถา หรือถวายไตรจีวรแก่พระภิกษุสงฆ์ ให้ทานเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มแก่คนยากจน สร้างกุฏิ วิหาร เสนาสนะ ศาลา หรือสร้างโรงเรียน โรงพยาบาล สร้างถนนหนทาง สิ่งสาธารณะทั่ว ๆ ไป อันเป็นประโยชน์แก่เพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกัน หรือให้ทานยารักษาโรค เป็นต้น เหล่านี้เป็นเหตุให้ปรากฏเป็นกรรมนิมิต เหมือนตนได้กระทำในเวลานั้นที่ใกล้

จะตาย เป็นปัจจัยให้เกิดนิมิต จิตที่รับอารมณ์ครั้งสุดท้าย คตินิมิตอารมณ์ปรากฏ เห็นนิมิตที่เป็นภาพสวยงาม ซึ่งไม่มีปรากฏให้เห็นในโลกมนุษย์ เห็นเป็นทิพย์วิมาน สวนนันทวัน สวนสุนันทา สวนจิตรลดา ปราสาทราชวัง วิมาน เทวดาหรือเครื่องทรงเทวดา นางฟ้า เครื่องตกแต่งที่สวยงามพิสดาร ต้นไม้เงิน ต้นไม้ทอง บ้านช่องก็วิเศษสวยงามระยิบระยับไปทั่ว บางทีก็เห็นเป็นเทวดานำรถมา มีขบวนกองทหารนำรถม้ามารอรับ ผู้นั้นจะตายอย่างสงบ ตาก็จะหลับสนิท มีรอยยิ้มปรากฏบนใบหน้า แสดงว่าผู้นั้นไปเกิดบนสวรรค์ชั้นใดชั้นหนึ่งอย่างแน่นอน

อารมณ์ทั้ง ๓ ประการดังกล่าวนี้ คือ กรรมอารมณ์ นิมิตอารมณ์ และคตินิมิตอารมณ์ อาจเกิดขึ้นอย่างหนึ่งอย่างใดก่อน หรืออาจจะเกิดสลับกันขณะจะตายก็ได้ ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับอำนาจของแรงกรรมที่มากระทบจิตให้เกิดอารมณ์ขึ้นขณะนั้น อารมณ์ใดเกิดหลังสุดในขณะใกล้ตาย ย่อมเป็นอารมณ์ที่ชี้หรือนำทางไปเกิดตามภพภูมิต่าง ๆ อย่างแน่นอน เพราะอารมณ์ครั้งสุดท้ายเป็นอารมณ์ที่มีกำลังมากนั่นเอง

อนึ่ง ถ้าไม่มีอารมณ์อย่างหนึ่งอย่างใดปรากฏ ก็จะตายไม่ได้ เพราะอารมณ์มีบทบาทต่อจิตใจที่จะทำหน้าที่ตายและหน้าที่เกิด

ประกอบกรรมดี ไปเกิดในทุคติภูมิจริงหรือ?

พระพุทธเจ้าได้ตรัสเรื่องกฎแห่งกรรมไว้ว่า

"หว่านพืชไว้อย่างไร ก็ต้องได้รับผลอย่างนั้น

ทำกรรมดี ก็ต้องได้รับผลของกรรมดี

ทำกรรมชั่ว ก็ต้องได้รับผลของกรรมชั่ว"

ดังนั้นผลของกรรมที่เราได้รับมี ๒ อย่าง คือ

ผลของกรรมดี

- นำไปเกิดในภพภูมิที่ดี (สุคติ)
- หลังจากเกิดแล้ว จะทำให้ได้รับความสุข ความสบาย

ผลของกรรมชั่ว มีผลตรงข้ามกับผลของกรรมดี

มีบางคนทำบุญทำทาน สมาทานศีลอุโบสถ ประกอบกรรมดีมาก็มาก แต่เหตุใดเมื่อตายแล้ว แทนที่จะไปเกิดในสุคติภูมิ คือผลกรรมดีย่อมนำเกิดในที่ดี กลับไปเกิดในทุคติภูมิ เช่น เป็นเปรต เป็นสัตว์เดรัจฉานจริงหรือ?

มีจริง ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

ก็เพราะ เมื่อจิตในภพเก่าดับไปเป็นปัจจัยให้จิตในภพใหม่เกิดขึ้นในทันทีทันใด ตามอำนาจของผลแห่งกรรม แต่เวลาที่จิตจะดับมีมรณาสันนวิถีอย่างหนึ่งอย่างใดจะปรากฏ คือวิถีจิตเมื่อใกล้จะตายที่รับอารมณ์ครั้งสุดท้าย และเป็นอารมณ์ที่นำไปปฏิสนธิ (เกิด) ในภพใดภพหนึ่ง ขณะนั้นเองผู้นั้นแทนที่

จะไปนึกถึงกุศลกรรมเก่า ๆ ที่เคยได้ทำไว้ แต่หลงทางกลับเป็นห่วงนึกถึงลูกหลานที่อยู่ข้างหลัง ห่วงทรัพย์สมบัติ จิตก็จะไปยึดเหนี่ยวเอาลูกหลานทรัพย์สมบัติมาเป็นอารมณ์ และเป็นอารมณ์สุดท้ายก่อนตาย จะเป็นผู้ที่ชี้หรือนำทางไปเกิดในภพภูมิต่าง ๆ เมื่อตายแล้วก็จะไปเกิดในทุคติภูมิ เช่นถ้าเป็นห่วงลูกหลานคนรัก เท่ากับว่ายังมีโมหะความหลงความไม่รู้อยู่ก็จะไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน อาจจะเป็นสุนัข เป็นแมวอยู่ในบ้านของผู้นั้นเองก็เป็นไปได้ ถ้าเป็นห่วงทรัพย์สมบัติ ก็ยังมีโลภะ คือมีความโลภอยู่ ก็จะไปเกิดเป็นเปรตมาคอยเฝ้าทรัพย์สมบัติเป็นต้น

การที่ไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานก็ดี เกิดเป็นเปรตก็ดี จะให้ผลระยะสั้นเท่านั้น เพราะก่อนที่เขาจะตาย ได้ระลึกถึงลูกหลาน ทรัพย์มรดกนั้นเป็นมรณาสันนวิถี คือ อารมณ์สุดท้ายก่อนตายที่จะนำไปเกิดในภพภูมิต่อไป แต่เป็นอาสันนกรรม คือกรรมที่มักให้ผลก่อนกรรมอื่น เนื่องจากจิตไปยึดเหนี่ยวเอาไว้เป็นอารมณ์ และกรรมนั้นใกล้จุติและใกล้ปฏิสนธิจิตแล้ว แม้จะมีกรรมน้อยกว่ากรรมอื่นก็ตาม บัณฑิตท่านได้เปรียบผลของอาสันนกรรมเหมือนกับวัวหรือควายที่ขังรวมกันอยู่ในคอก รุ่งเช้าจะมารอที่จะออกจากคอกอยู่ที่ประตูคอก พอประตูคอกเปิดออก ตัวที่ใกล้ประตูที่สุดย่อมออกไปได้ก่อน พอถึงที่โล่งตัวที่มีกำลังมากกว่าย่อมเดินขึ้นหน้าไป เช่นเดียวกับผลของอาสันนกรรมจะให้ผลก่อน แต่จะให้ผลในระยะสั้น เมื่อสิ้นแรง

ของอาสันนกรรมแล้ว อาจิณณกรรม คือกรรมที่ได้ทำมาก ทำจนชินจนเป็นนิสัย ไม่ว่าจะเป็นทั้งทางกาย วาจา หรือใจก็ตาม ทั้งกุศลและอกุศลมาให้ผลต่อทันที

ขอยกตัวอย่างในอดีตกาล เรื่องเปรตญาติของพระเจ้าพิมพิสารดังได้ฟังมาว่า ในอดีตกาลล่วงนานแสนนานรวม ๙๑ กัปป์สมัยพระพุทธเจ้ามีพระนามว่า พระวิปัสสีบังเกิดขึ้นในโลกสั่งสอนสัตว์ในทางสวรรค์นิพพาน ครั้งนั้นญาติของพระเจ้าพิมพิสารได้กินอาหารก่อนที่จะนำไปถวายพระสงฆ์ ครั้นตายแล้วก็พากันไปเกิดในนรกแล้วมาบังเกิดเป็นเปรต ชื่อว่าปรทัตตูปชีวีเปรต ไม่มีผ้านุ่ง ผ้าห่ม อดข้าวอดน้ำ อยู่ช้านานถึง ๙๑ กัปป์ล่วงไป ต่อมาในภัทรกัปป์มีพระกกุสันธพุทธเจ้าอุบัติขึ้นในโลกก่อน เปรตทั้งหลายก็พากันไปทูลถามพระองค์ถึงกาลเวลาที่จะได้พ้นทุกข์ทรมาน จะได้บริโภคอาหาร มีเสื้อผ้าใส่เสียที พระกกุสันโทจึงตรัสว่า ดูก่อนเปรตทั้งปวง สิ้นศาสนาของเราไปแล้วนานประมาณแผ่นดินสูงได้ ๑ โยชน์ จะมีพระ-พุทธเจ้าองค์ที่ ๒ ที่ชื่อว่า พระโกนาคมน์จะมาบังเกิดขึ้นในโลกแล้วท่านจงไปถามเถิด เปรตทั้งหลายก็คอยมานานแสนนานจนถึงกาลพระพุทธเจ้ามีพระนามว่า พระโกนาคมน์มาอุบัติขึ้นเปรตทั้งหลายพากันไปทูลถามเช่นเดิมอีก พระโกนาคมน์จึงตรัสว่า เปรตทั้งปวง สิ้นศาสนาของเราไปแล้วประมาณแผ่นดินสูงได้ ๑ โยชน์ พระพุทธเจ้ามีนามว่า พระพุทธกัสสป จะมาบังเกิดในโลกเป็นองค์ที่ ๓ ท่านจงไปถามเถิด เปรตทั้งหลายก็

คอยจนพระพุทธกัสสปมาบังเกิดในโลก เปรตทั้งหลายก็พากันไปทูลถามเช่นเดิมอีก พระองค์ตรัสว่า ดูก่อนเปรตทั้งหลาย สิ้นศาสนาของเราไปแล้วนานจนประมาณแผ่นดินสูงได้ ๑ โยชน์ จะมีพระพุทธเจ้าองค์ที่ ๔ ชื่อพระสมณโคดม หรือพระโคดม-มหามุนีมาอุบัติขึ้นในโลก ญาติของท่านมีนามว่า พระเจ้าพิมพิสาร จะได้ถวายทานแก่พระพุทธเจ้าองค์นั้น แล้วจะอุทิศส่วนกุศลมาให้แก่ท่าน และท่านจะได้รับประทานอาหารในศาสนานั้น เปรตทั้งหลายได้ฟังพระพุทธองค์ตรัสดังนั้น ก็มีความเกษมสันต์หรรษาราวกับว่าจะได้บริโภคอาหารในวันรุ่งขึ้นทีเดียว กาลเวลาล่วงมานานจนสมเด็จพระโคดมบรมศาสดาได้อุบัติขึ้นมาตรัสสั่งสอนสัตว์ในทางสวรรค์และนิพพาน จนกระทั่งถึงโอกาสไปเทศนาโปรดพระเจ้าพิมพิสารจนกระทั่งสำเร็จเป็นพระโสดาบัน พระเจ้าพิมพิสารเกิดศรัทธามีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา จึงได้สร้างวิหารชื่อว่า เวฬุวัน ถวายเป็นทานแก่พระพุทธองค์และพระอรหันตสาวกทั้งหลายด้วย ในการทำบุญถวายทานมีพระพุทธเจ้าเป็นประธานพร้อมด้วยสาวกทั้งหลาย แต่ไม่ได้อุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติของตนเลย จึงทำให้เปรตญาติของพระเจ้าพิมพิสารขาดการอนุโมทนา ไม่ได้รับประทานอาหาร จึงเศร้าโศกเสียใจ ในคืนวันนั้นพากันร้องไห้ด้วยเสียงอันดังตลอดทั้งคืน ทำให้พระเจ้าพิมพิสารซึ่งได้ยินเสียงคนเดียวนอนไม่หลับ

ครั้นรุ่งเช้าพระเจ้าพิมพิสารได้ไปกราบทูลถามพระพุทธ-

องค์ถึงเสียงที่ดัง พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า เสียงที่ร้องดังนั้นเป็นเสียงเปรต ที่เป็นญาติของมหาบพิตรได้ทำอกุศลกรรมไว้ในกาลก่อนสมัยที่องค์สมเด็จสัมมาสัมพุทธเจ้าชื่อ พระวิปัสสีพุทธเจ้า ที่มารอรับการอุทิศส่วนบุญกุศลจากท่านมาเป็นเวลานานแสนนาน ในการทำบุญครั้งนี้ก็ไม่ได้อุทิศส่วนกุศลไปให้เปรตทั้งหลายจึงเสียใจพากันร้องไห้ด้วยเสียงอันดัง พระเจ้าพิมพิสารได้ฟังดังนั้นจึงมีศรัทธาบริจาคทานแก่พระสงฆ์อีกในวันต่อมา มีพระพุทธองค์เป็นประธานแล้วอุทิศส่วนกุศลให้เปรตญาติทั้งหลายทันที เปรตทั้งหลายเหล่านั้นก็อนุโมทนาสาธุได้รับส่วนกุศลก็บังเกิดผลเป็นโภชนาหาร ต่างพากันอิ่มหนำสำราญ แต่ไม่มีผ้านุ่งห่มจะพันกาย จึงแสดงตนให้พระเจ้าพิมพิสารเห็น พระเจ้าพิมพิสารก็ได้บริจาคไตรจีวรเครื่องอัฐบริขารอุทิศให้เปรตทั้งหลายก็ได้ผ้านุ่งห่มสมความปรารถนาร่างกายกลายเป็นเทพบุตร เทพธิดา หลุดพ้นจากเปรตไปสู่สวรรค์ทันที

หมายเหตุ - กัปป์หมายถึงอายุกัปป์ คือช่วงอายุของคนแต่ละยุค ในยุคของพระพุทธเจ้าของเรา อายุกัปป์ของคนเท่ากับ ๑๐๐ ปี (ที.ม.อ. ๑๖๗/๑๕๗), แต่กัปป์หนึ่งก่อนสมัยพุทธกาลพระพุทธองค์อุปมาได้ดังนี้

เปรียบเสมือนภูเขายาว ๑ โยชน์ กว้าง ๑ โยชน์ สูง ๑ โยชน์ บุรุษเอาผ้าที่ทำจากฝ้ายเนื้อละเอียดมาก มาลูบภูเขานั้น ๑๐๐ ปีต่อ ๑ ครั้ง จนภูเขานั้นราบเสมอพื้นหมดสิ้นไป

ตัวอย่างในปัจจุบัน ขอนำเรื่องที่ท่านอาจารย์ ท่านเจ้าคุณพระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ป.ธ.๙) ได้เล่าให้ฟังว่า เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ครอบครัวหนึ่งมีบุตร ๑๐ คน บิดากำลังสร้างบ้านอยู่ ๒ หลัง หลังแรกเสร็จแล้ว หลังที่สองกำลังหาไม้กระดานพื้นอยู่ บังเอิญป่วยเป็นโรคท้องร่วง ยังมีความเป็นห่วงลูกและทรัพย์สมบัติของตนจำนวนมาก ป่วยอยู่ได้ ๓ วันก็ตาย เมื่อตายแล้วได้มาหลอกหลอนต่าง ๆ นานา เช่นเอาสิ่งของที่อยู่บนขื่อบนเพดานทิ้งลงมาข้างล่างเสียงดังตึงตัง เหมือนกับมีคนทิ้งของลงมาจริง ๆ แต่ก็ไม่มีของตกลงมา ลูกเขยไปซื้อหนังสัตว์มาไว้ขาย นำไปตากไว้ที่ฉางข้าว เวลากลางคืนเดือนหงายจะมีเสียงเหมือนคนพับหนังสัตว์ สุนัขก็เห่าหอนตลอดคืน พอคนลงไปดูก็ไม่เห็นมีอะไร บ้านนั้นยังมีคอกม้าอยู่ใต้ถุนบ้าน มีเสียงถอดลิ่มสลักประตูคอกม้าออก แล้วมีเสียงขี่ม้าออกจากคอกไป ครั้นจุดตะเกียงลงไปดู เห็นม้ายังยืนอยู่ตามปกติ นี่แสดงว่าผู้ตายนั้นได้ไปเกิดเป็นเปรต (ชาวบ้านเรียกว่า ผี)

มีอีกเรื่องหนึ่ง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๐ นี่เอง ผู้หญิงท่านหนึ่งมีศักดิ์สูงเป็นถึงท่านผู้หญิง วันหนึ่งญาติได้อาราธนาพระอาจารย์กัมมัฏฐานรูปหนึ่งไปแสดงธรรมเรื่องกัมมัฏฐานให้ฟัง แจงทาง ๕ สาย ที่จะต้องไปเมื่อตายแล้วให้ฟังอย่างละเอียด ท่านผู้หญิงเลื่อมใสใคร่จะปฏิบัติ แต่ขอผลัดรอไปอีกสัก ๖ เดือน ขอเวลาจัดแบ่งทรัพย์มรดกให้ลูกหลานเสียก่อนจึงจะไปเข้าเรียนกัมมัฏฐาน อยู่มาได้ประมาณ ๑ เดือนได้ไปดูเขาทำพิธีที่

ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง เกิดเป็นลมล้มลงเส้นโลหิตฝอยแตก ไปรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ได้ประมาณ ๑ เดือน ก็ถึงแก่ความตาย เมื่อตายแล้วได้มาหลอกหลอนลูกหลานนานาประการ เอามือลูบศีรษะบ้าง เดินวนไปมาอยู่รอบ ๆ มุ้งตลอดทั้งคืนบ้าง นี่แสดงให้เห็นว่า เพราะโลภะ คือความห่วงทรัพย์สมบัติเป็นเหตุ ในเวลาตายจึงมาเกิดเป็นเปรต แสดงให้ลูกหลานเห็นเป็นสักขีพยาน

ดังนั้นวิถีจิตเมื่อใกล้จะตายที่จิตไปรับอารมณ์สุดท้ายนั้นเป็นเรื่องสำคัญที่สุดของชีวิต เพราะจิตมีอำนาจมาก สามารถจะทำอะไรก็ได้ ผู้ที่ทำกุศลกรรมมาตลอด พอมาถึงช่วงสุดท้ายของชีวิตก่อนจะตายกลับคิดถึงลูกหลาน ทรัพย์สมบัติ ทำให้จิตเศร้าหมอง จึงต้องไปเกิดในทุคติภูมิ ตามผลของอาสันนกรรม แม้จะให้ผลระยะสั้นก็ตาม แต่ก็ไม่รู้ว่ากี่ภพกี่ชาติ น่าสงสารผู้นั้นเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งเราสามารถที่จะเตรียมตัวเตรียมใจไว้ให้พร้อมไว้ก่อนได้ เพื่อให้จิตสงบไม่เศร้าหมองก่อนตายและไม่หลงทางแล้วรับอารมณ์สุดท้ายให้เป็นฝ่ายกุศล (กรรมอารมณ์ที่ดี) จะนำไปเกิดในสุคติภูมิ

ที่พึ่งของชีวิตในภพนี้และภพหน้า

วิถีชีวิตของเราตั้งแต่เกิดมาจนบัดนี้ เราทำอะไรไว้เป็นที่พึ่งบ้าง เฉพาะอย่างยิ่งที่พึ่งสุดท้ายของชีวิต เมื่อเราจากโลกนี้ไปแล้วมีอะไรเป็นที่พึ่งในโลกหน้า พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า

"สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของของตน เป็นผู้ต้องรับมรดกแห่งกรรม มีกรรมเป็นแดนเกิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์พวกพ้อง *มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย* กรรมนั้นเองย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้เลวบ้างให้ดีบ้าง"

"สัตว์ผู้จะต้องตายในโลกนี้ บุญและบาปเป็นสมบัติของเขาที่จะนำติดตัวไปดุจเงาติดตามไป *ดังนั้นบุคคลควรทำกรรมดีสะสมไว้เป็นสมบัติในโลกหน้า เพราะบุญเป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลายในโลกหน้า*"

บุญก็คือ สิ่งที่เกิดขึ้นในจิตใจ แล้วทำให้จิตใจสะอาดปราศจากความเศร้าหมองขุ่นมัว ดังนั้นการที่จะทำให้ได้บุญ ก็เป็นการกระทำสิ่งใด หรือกระทำอะไรก็แล้วแต่ที่สามารถทำให้ลดละกิเลสลงไปได้ เมื่อทำเสร็จแล้วทำให้มีความสุขกายสบายใจ จิตไม่เศร้าหมอง ก็เป็นการทำความดี กรรมดี หรือกุศลกรรมนั่นเอง ซึ่งล้วนจัดเป็นบุญทั้งสิ้น มีชาวพุทธจำนวนมากหรือแม้แต่พระบางรูปมักเน้นไปที่การให้ทาน จนกลายเป็นเรื่องทำบุญทำทานและกลับไปยึดติดว่า การทำบุญคือการทำทาน หรือการทำทานเท่านั้นจึงจะเรียกว่าการทำบุญ และจะได้บุญ

มากกว่าทำอย่างอื่น ซึ่งเป็นเรื่องที่เข้าใจผิดอย่างมาก

จิตเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดของชีวิต จิตมีอิทธิพลมาก มีอำนาจมากมีอำนาจในการกระทำทุกสิ่งทุกอย่าง สั่งสมกรรมและกิเลส เป็นต้นเหตุในการทำบุญ ทำบาป ให้เป็นให้ตายหรือเฉย ๆ รักษาผลประโยชน์ของกรรมและกิเลสไม่ให้สูญหายไปไหนแม้แต่น้อยทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว แม้จะผ่านไปกี่ภพกี่ชาติก็ยังให้ผลอยู่ ทั้งยังได้รับอารมณ์ต่าง ๆ ได้หมดไม่จำกัดว่าจะมีมากเท่าใด ทั้งอดีตอารมณ์ ปัจจุบันอารมณ์ และอนาคตอารมณ์ เฉพาะอย่างยิ่งอารมณ์ที่ไม่ดีจะรับได้ง่ายด้วย

สรุปได้ว่า บุญเกิดขึ้นในจิต จิตมีอำนาจมาก เป็นต้นเหตุในการทำบุญทำบาป รักษาผลประโยชน์ของกรรมไม่ว่าจะผ่านไปกี่ภพกี่ชาติก็ยังให้ผลอยู่ เฉพาะอย่างยิ่งเป็นที่พึ่งของทุกคนในภพหน้าซึ่งเป็นสมบัติชิ้นสุดท้ายชิ้นเดียวจริง ๆ ที่ต้องติดตามไปด้วย จึงให้เราสำรวจตัวเองว่า ชีวิตที่ผ่านมาได้อะไรมาเป็นที่พึ่งของชีวิตบ้าง ในช่วงที่ยังเหลือของชีวิตอยู่อีกไม่มากแล้ว จึงต้องรีบทำบุญให้มาก ๆ และทำเสมอ ๆ ด้วย ถ้าผู้ใดเตรียมบุญเอาไว้มาก บุญก็ให้ผลเป็นความสุขแก่ผู้นั้นในสถานที่ที่ตนเกิด แต่ถ้าทำบาปเอาไว้มาก บาปก็ให้ผลเป็นความทุกข์แก่ผู้นั้นในสถานที่ที่ตนเกิดเช่นกัน

ดังนั้นเราจะต้องสร้างที่พึ่งของชีวิตไว้ให้กับตัวเราเอง ทั้งในภพนี้และภพหน้า พระพุทธองค์แสดงไว้ว่า ที่พึ่งของชีวิต ได้แก่

๑. **ทาน** เป็นการให้ ให้มีการเสียสละ มีการแบ่งปันกัน

ให้สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้รับ ท่านว่าบุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน ทานมีอยู่ ๒ ลักษณะด้วยกันคือ

ลักษณะที่ ๑ ได้แก่

- อามิสทาน คือ การให้สิ่งของช่วยค้ำจุนชีวิต ทำให้เขามีที่พึ่งอาศัย

- ธรรมทาน คือ การให้ธรรมเป็นทาน โดยการให้ความรู้ แนะนำสั่งสอนให้เขารู้จักพึ่งตนเองได้ เมื่อให้อามิสทานแล้วต้องให้ธรรมทานคู่กันไปด้วย

ลักษณะที่ ๒ ได้แก่

- สังฆทาน ให้แก่สงฆ์ถวายเป็นส่วนรวม ไม่เจาะจงรูปใดรูปหนึ่ง ให้เป็นกลาง ๆ ในฐานะตัวแทนของสงฆ์ โดยอุทิศต่อสงฆ์ สิ่งที่พระสงฆ์ต้องอาศัยเลี้ยงอัตภาพ ได้แก่ ปัจจัย ๔ มี จีวร (ผ้านุ่งห่ม), บิณฑบาต (อาหาร), เสนาสนะ (ที่อยู่อาศัย, ที่นั่งที่นอน, กุฏิ, โบสถ์, วิหารฯ) และเภสัช (ยารักษาโรค)

- ปาฏิบุคคลิกทาน การให้จำเพาะบุคคล หรือให้เจาะจงตัวบุคคล

ทานทั้งสองประเภทนี้ พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญว่า ธรรมทาน กับ สังฆทาน เป็นทานเลิศที่สุดของแต่ละฝ่าย มีผลมากที่สุด การทำทานย่อมเป็นปัจจัยให้ได้มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติแก่ผู้ทำ

๒. **ศีล** คือการสำรวมกายวาจาให้สงบเรียบร้อย ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ใคร ๆ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีการเมตตา

ปรานีต่อกัน เป็นการรักษาศีล ไม่ว่าจะเป็นศีล ๕ ศีล ๘ หรือศีลอุโบสถก็แล้วแต่ ท่านว่าบุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล ศีลเป็นเหตุให้ไปเกิดในสุคติ เราต้องมีศีลเป็นต้นเหตุ ชีวิตของเรามิใช่ว่าจะอยู่อย่างนี้ตลอดไป ชีวิตของเราต้องท่องเที่ยวไปในภพต่าง ๆ ภพน้อยภพใหญ่อีกนานเท่าใดจึงจะจบสิ้นก็ไม่มีใครรู้ ขณะนี้เรามาท่องเที่ยวอยู่ในมนุษย์ มีเวลาเพียง ๗๕ ปี (ตามอายุขัย) เท่านั้น ถ้ามีบุญมากบุญก็รักษา บุญยังไม่ให้ตาย ก็ต้องอยู่ต่อไปอีกได้ระยะหนึ่ง ลองคิดดูว่าขณะนี้เราเหลือเวลาของชีวิตอีกเท่าใด ดังนั้นเราต้องสมาทานศีล เพื่อให้ศีลเป็นสมบัติของเรา เป็นสรณะ เป็นที่พึ่ง เป็นที่ยึดเหนี่ยว จะไปเมื่อใดก็ตามอนาคตของเราในภพหน้ามีสุคติเป็นที่ไป เพราะมีศีลรองรับไว้แล้ว เวลาจะตายก็มีสติไม่หลงลืม

๓. **สมาธิ หรือสมถกัมมัฏฐาน** เป็นการฝึกอบรมจิตให้เกิดความสงบ เราปฏิบัติเรื่องสมาธิ หรือสมถกัมมัฏฐานตามที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ มีบทภาวนาอยู่ ๔๐ อย่างด้วยกัน จะเอาข้อใดข้อหนึ่งมาปฏิบัติก็ได้ เวลาจะตายมีสติดีไม่หลงตาย ถ้าทำสมาธิจนได้ฌานแล้วก็จะไปเกิดในพรหมโลก ทั้งยังได้เอาฌานนั้นเป็นฐานเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานต่อไปอีกด้วย คือใช้ปัญญาขณะจิตว่าง พิจารณาสภาวธรรมต่าง ๆ ให้เห็นแจ้งตามความเป็นจริง จะบรรลุธรรมชั้นสูงได้

การปฏิบัติที่ดีที่สุด ถือว่าสุดยอดที่สุดก็คือ **วิปัสสนา-กัมมัฏฐาน** ทำให้จิตมีปัญญารู้แจ้งตามความเป็นจริง เห็น

ความเป็นจริงทั้งบัญญัติ และปรมัตถ์ รู้แจ้งในปรมัตถ์คือ ธรรมที่มีอยู่จริงได้แก่รูป นาม หรือขันธ์ ๕ ว่า รูปนามหรือขันธ์ ๕ นี้ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ บังคับให้เป็นไปตามที่เราต้องการไม่ได้ เช่น ให้เที่ยง ให้คงทนถาวร ไม่ต้องเจ็บ ไม่ต้องแก่ ให้เป็นสุข อย่างเดียวตลอดไปก็ไม่ได้ เรียกว่าอนัตตา เมื่อใดปัญญาเห็น ตามความเป็นจริงว่า เป็นเพียงรูปนาม แล้วรูปนามที่เห็นตาม ความเป็นจริงนี้ ก็มีคุณภาพเรียกว่า ไตรลักษณ์ คือมีความไม่ เที่ยง มีความเป็นทุกข์ มีความเป็นอนัตตา พอปัญญาเห็นแจ้ง ความเป็นจริงอย่างนี้ นั่นก็คือ **การมีวิปัสสนา หรือเจริญ วิปัสสนากัมมัฏฐาน**

ดังนั้นจุดหมายของการเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานก็คือ ให้ปัญญาเกิดรู้แจ้งตามความเป็นจริงว่า สิ่งที่เราได้คือ ขันธ์ ๕ หรือรูปนามนี้ หรือสิ่งที่เรายึดว่าเป็นเรา เป็นตัวเรา เป็นของ ของเรานั้น แท้จริงก็คือ รูปกับนาม หรือขันธ์ ๕ แล้วรูปกับนาม หรือขันธ์ ๕ ก็อยู่ในฐานะไม่เที่ยง ต้องผันแปรเปลี่ยนแปลง อยู่ตลอดเวลา อยู่ในฐานะเป็นทุกข์ คงอยู่ในสภาพเดิมตลอด ไปไม่ได้ หรือทนได้ยาก อยู่ในสภาพเป็นอนัตตาบังคับบัญชา ไม่ได้ ฉะนั้นสมบัติที่เราได้มาคือ รูปกับนามหรือขันธ์ ๕ นี้ ก็มี คุณภาพอย่างนี้เอง นี่จึงเป็นยอดของธรรม ถ้าเรารู้แจ้งตาม ความเป็นจริงอย่างนี้ได้ ก็เรียกว่าเรามีปัญญารู้แจ้งตามความ เป็นจริง เป็นที่พึ่งของชีวิตชั้นสูงสุด ตายแล้วจะไปสู่เทวโลก หรือพรหมโลก

การทำบุญด้วยการรักษาศีล เจริญภาวนา วิปัสสนากัมมัฏฐานเป็นบุญที่สูงกว่าและประเสริฐกว่าทำบุญอย่างอื่นแบบที่เทียบกันไม่ได้เลย เพราะสามารถตัดภัยเวรกิเลส ทำให้หมดภพชาติได้

ผู้ที่ปฏิบัติได้ดังที่กล่าวมาแล้วนี้ ซึ่งเป็นที่พึ่งของชีวิตเราทั้งภพนี้และภพหน้า จิตจะไม่เศร้าหมอง จะอิ่มเอิบ เบิกบาน สงบและสบาย บริสุทธิ์ จะยึดเหนี่ยวอยู่กับศีลสมาธิ มรณาสันนวิถี อารมณ์สุดท้ายก่อนตายเป็นกุศลนำไปเกิดในสุคติภูมิอย่างแน่นอน

อนึ่ง ถ้าหากผู้นั้นประกอบอกุศลกรรม ทำความชั่วทำบาปมากกว่ากุศลกรรม ก็เพราะเขาเป็นคนที่ยึดในบาปทุจริต เป็นคนที่มีจิตใจเห็นแก่ตัว จะทำความดียากทำบุญก็ยาก เขาจะทำความชั่วทำบาปได้ง่าย และทำด้วยความเต็มใจด้วย มีความเป็นอยู่แบบขาดสติ ขาดปัญญา คือแสงสว่างที่จะนำทางชีวิตเขา ชีวิตจึงมีแต่ความมืดมีแต่โมหะ คือความไม่รู้ตามความเป็นจริงของชีวิต จึงไม่ได้สร้างที่พึ่งของชีวิตไว้ให้ตัวเองเลย จนถึงวาระสุดท้ายเขาจะเห็นทุคติเป็นที่ไป คนประเภทนี้จะฝึกจิตเขาอย่างไรเขาก็รับไม่ได้ เพราะจิตใจของเขาตั้งมั่นอยู่ในอกุศลกรรมเสียแล้ว จิตใจก็จะยึดเหนี่ยวอยู่กับอกุศลกรรมตลอด ถ้าตัวเขาเองก็ยังไม่รู้ด้วยว่าชีวิตของเขาจะไปสู่ภพภูมิใหม่ด้วยกรรมอะไร และชีวิตจะกลับมาด้วยกรรมอะไรเช่นกัน นี่คือภัยของชีวิต ไม่ใช่ที่พึ่งของชีวิต

ตัวอย่างผลของบุญ

ผู้ที่ทำบุญ จะได้ผลดังกล่าวต่อไปนี้ ส่วนผู้ที่ทำบาปก็จะได้รับผลตรงกันข้าม

ผู้ที่มีอายุยืน เพราะในอดีต ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต

ผู้ที่ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ เพราะในอดีต ไม่รังแกหรือทรมานสัตว์

ผู้ที่มีพลานามัยสมบูรณ์ เพราะในอดีต ให้ทานด้วยข้าวปลาอาหารมามาก

ผู้ที่มีผิวพรรณงาม เพราะในอดีต รักษาศีล ไม่โกรธและให้ทานด้วยเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม

ผู้ที่มีอำนาจมีคนเกรงใจ เพราะในอดีต มีมุทิตาศีล ใครทำความดีก็อนุโมทนา ไม่อิจฉาริษยาใคร

ผู้ที่ร่ำรวยมีโภคทรัพย์มาก เพราะในอดีต ให้ทานมามาก

ผู้ที่เกิดในตระกูลสูง เพราะในอดีต บูชาบุคคลที่ควรบูชามามาก

ผู้ที่ฉลาดมีสติปัญญาดี เพราะในอดีต คบบัณฑิต ฝึกสมาธิ เจริญภาวนามามากและไม่ดื่มสุรายาเมา

มีเทวดาทูลถามพระพุทธเจ้าว่า -

“บุคคลให้อะไร ชื่อว่าให้กำลัง
ให้อะไร ชื่อว่าให้วรรณะ
ให้อะไร ชื่อว่าให้ความสุข

ให้อะไร ชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า -

“บุคคลให้ข้าว ชื่อว่าให้กำลัง

ให้ผ้า ชื่อว่าให้วรรณะ (ผิวพรรณงาม)

ให้ยานพาหนะ ชื่อว่าให้ความสุข

ให้ประทีป ชื่อว่าให้จักษุ

และให้ที่พักอาศัย ชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง

ส่วนผู้พร่ำสอนธรรม ชื่อว่าให้อมตะ”

พระผู้มีพระภาคตรัสแก่เทวดาว่า

“ชนเหล่าใดมีใจเลื่อมใสให้ข้าวนั้นด้วยศรัทธา

ข้าวนั้นเองย่อมค้ำชูชนเหล่านั้นทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

เพราะเหตุนั้น บุคคลพึงกำจัดความตระหนี่

ครอบงำมลทินแล้วให้ทานเถิด

เพราะบุญเป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลายในโลกหน้า”

การเดินทางของชีวิต

อายุขัยของคนเราประมาณ ๗๕ ปี

อายุของท่านขณะนี้	ท่านเหลือเวลาในการเดินทางอีก
๑๕ ปี	๖๐ ปี
๒๐ ปี	๕๕ ปี
๒๕ ปี	๕๐ ปี
๒๖ ปี	๔๙ ปี
๒๗ ปี	๔๘ ปี
๒๘ ปี	๔๗ ปี
๒๙ ปี	๔๖ ปี
๓๐ ปี	๔๕ ปี
๓๑ ปี	๔๔ ปี
๓๒ ปี	๔๓ ปี
๓๓ ปี	๔๒ ปี
๓๔ ปี	๔๑ ปี
๓๕ ปี	๔๐ ปี
๓๖ ปี	๓๙ ปี
๓๗ ปี	๓๘ ปี

อายุของท่านขณะนี้	ท่านเหลือเวลา ในการเดินทางอีก
๓๘ ปี	๓๗ ปี
๓๙ ปี	๓๖ ปี
๔๐ ปี	๓๕ ปี
๔๑ ปี	๓๔ ปี
๔๒ ปี	๓๓ ปี
๔๓ ปี	๓๒ ปี
๔๔ ปี	๓๑ ปี
๔๕ ปี	๓๐ ปี
๔๖ ปี	๒๙ ปี
๔๗ ปี	๒๘ ปี
๔๘ ปี	๒๗ ปี
๔๙ ปี	๒๖ ปี
๕๐ ปี	๒๕ ปี
๕๑ ปี	๒๔ ปี
๕๒ ปี	๒๓ ปี
๕๓ ปี	๒๒ ปี
๕๔ ปี	๒๑ ปี
๕๕ ปี	๒๐ ปี

อายุของท่านขณะนี้	ท่านเหลือเวลา ในการเดินทางอีก
๕๖ ปี	๑๙ ปี
๕๗ ปี	๑๘ ปี
๕๘ ปี	๑๗ ปี
๕๙ ปี	๑๖ ปี
๖๐ ปี	๑๕ ปี
๖๑ ปี	๑๔ ปี
๖๒ ปี	๑๓ ปี
๖๓ ปี	๑๒ ปี
๖๔ ปี	๑๑ ปี
๖๕ ปี	๑๐ ปี
๖๖ ปี	๙ ปี
๖๗ ปี	๘ ปี
๖๘ ปี	๗ ปี
๖๙ ปี	๖ ปี
๗๐ ปี	๕ ปี
๗๑ ปี	๔ ปี
๗๒ ปี	๓ ปี
๗๓ ปี	๒ ปี

อายุของท่านขณะนี้	ท่านเหลือเวลา ในการเดินทางอีก
๗๔ ปี ๗๕ ปี	๑ ปี หมดอายุ (ตาย) นอกจากยังมีกรรมอยู่จึงยังไม่ตาย

ชีวิตของคนเราเปรียบเสมือนการเดินทาง ที่ท่องเที่ยวไปในภพภูมิต่าง ๆ ภพน้อยภพใหญ่ทั้ง ๓๑ ภพภูมิ ขณะนี้เราได้ท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในโลกภูมิแล้ว คือโลกมนุษย์ เวลาที่ผ่านไปทุก ๆ วันนั้น ยังเหลือเวลาในการเดินทางอีกเท่าใดก่อนที่จะถึงอายุขัยแล้วจะต้องท่องเที่ยวอีกต่อไปในภพภูมิต่าง ๆ โดยไม่รู้ว่าจะจบสิ้นเมื่อใด ช่วงเวลาที่ยังเหลืออยู่นี้ ไม่มีใครรับรองหรือบอกได้ว่า จะมีชีวิตเดินทางตามเวลาที่ปรากฏอยู่ในตารางข้างบนนี้หรือไม่ ตามปกติอายุขัยของคนเราในยุคปัจจุบันนี้ จะมีอายุประมาณ ๗๕ ปี อาจจะมีอายุไม่ถึง ๗๕ ปี หรือมากกว่า ๗๕ ปีก็ได้แล้วแต่กรรมเป็นผู้กำหนด ดังนั้นเราจะประมาทไม่ได้ เวลาที่เหลืออยู่ก็ลดน้อยลงทุกวัน จะทำอะไรให้กับตัวเองบ้าง หาที่พึ่ง ทำความดีสร้างกุศลกรรมไว้เป็นทุนเพื่อนำทางไปท่องเที่ยวสู่คติภูมิ มีมนุษย์ สวรรค์ หรือทำอกุศลกรรมไว้เป็นทุนเพื่อนำทางไปท่องเที่ยวทุคติภูมิ มี นรก เปรต อสุรกาย และสัตว์เดรัจฉาน **ก็ให้เลือกเอาเอง**

มนุษย์มาจากไหน?

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า มนุษย์เราเมื่อตายไปแล้ว จะไปเกิดในภพภูมิใหม่ตามอำนาจผลของกรรมเป็นผู้นำไปเกิด ถ้ากรรมดีก็เกิดในภพภูมิที่ดี ถ้ากรรมชั่วก็ไปเกิดในภพภูมิที่ไม่ดีคืออบาย บางคนไปเกิดในภพภูมิใหม่ดีกว่าเดิม บางคนก็ไปเกิดในภพภูมิใหม่เหมือนเดิม บางคนก็ไปเกิดในภพภูมิใหม่ที่เลวกว่าเดิมคืออบาย

ผู้ที่เกิดมาเป็นมนุษย์นับว่าเป็นผู้ที่มีบุญวาสนา เพราะเป็นภพเดียวที่มนุษย์เราสามารถศึกษาธรรมะ ปฏิบัติธรรม และประกอบกรรมดีหรือกรรมชั่วได้ แต่ทำไมนิสัยของมนุษย์เราจึงแตกต่างกัน ทั้ง ๆ ที่ต่างก็มีบุญวาสนามาเกิดในโลกมนุษย์นี้เหมือนกัน มีทั้งคนดี คนชั่ว คนไม่ชั่วไม่ดีเป็นกลาง ๆ ทั้งนี้ก็เพราะทางที่มาของคนเหล่านั้น มาจากคนละทาง มาจากภพภูมิต่างกัน กรรมเก่าไม่เหมือนกัน ทางที่มาของมนุษย์มีอยู่ ๔ ทางด้วยกัน คือ

๑. มาจากพรหม

๒. มาจากเทวดา หรือเทพ

๓. มาจากมนุษย์

๔. มาจากอบายภูมิ ซึ่งมีอยู่ ๔ แดนด้วยกัน

- แดนนรก
- แดนเปรต

- แดนอสุรกาย
- แดนสัตว์เดรัจฉาน

๑. มาจากพรหม

หมายถึงมาจากพรหมโลก เมื่อพรหมผู้นั้นได้สิ้นบุญสิ้นอายุขัยจากพรหมแล้ว มีบุญน้อยก็จะมาเกิดเป็นมนุษย์ มีนิสัยชอบความเงียบสงบ สมถะ ไม่ถือตัวไม่เห็นแก่ตัว มีเมตตา มีจิตเป็นกุศล ชอบศึกษาใฝ่หาธรรม ปฏิบัติธรรม ทำสมาธิ ถ้าเป็นนักบวชก็จะบวชตลอดชีวิต ส่วนมากจะเป็นพระอริยบุคคลหรือพระที่เป็นนักปฏิบัติเคร่งในศีล สมาธิ วิปัสสนากัมมัฏฐาน

๒. มาจากเทวดา หรือเทพ

หมายถึงมาจากเทวโลก คือเทวดา หรือเทพบุตร เมื่อจุติด้วยสาเหตุ ๔ ประการดังได้กล่าวมาแล้ว เป็นผู้ที่มีบุญน้อยก็มาเกิดเป็นมนุษย์ (เป็นการไปเกิดในภพภูมิที่ดีของเทวดา) จะเป็นคนที่มีนิสัยเป็นเจ้าระเบียบ รักสวยรักงาม สะอาด หน้าตาดี พูดจาไพเราะอ่อนหวาน มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ใจเย็นไม่โกรธง่าย ไม่ถือตัวเข้ากับผู้คนได้ดี รักคุณธรรม ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ พูดคำไหนคำนั้น รักษาสัจจะ ชอบทำบุญรักษาศีล ทำงานมักเป็นระดับหัวหน้ามีอำนาจในการปกครอง มียศฐาบรรดาศักดิ์ ครอบครัวอยู่ในฐานะดี

๓. มาจากมนุษย์

หมายถึงผู้นั้นอดีตชาติเป็นมนุษย์ ขณะที่เป็นมนุษย์อยู่นั้น ได้รักษาศีล ๕ ให้บริสุทธิ์ตลอดชีวิต และมีจิตใจไม่คิด

อิจฉาริษยาผู้อื่น (ถ้ามีจิตใจคิดอิจฉาริษยาผู้อื่น ตายแล้วจะไปเกิดเป็นอสุรกายอยู่ในอบายภูมิ) เมื่อตายไปแล้วก็ได้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก พร้อมกับมีผลของกรรมตามมาให้ผล ๒ อย่างด้วยกันคือ

(๑) ผลของการรักษาศีล ๕ ให้บริสุทธิ์ตลอดชีวิตนั้น ทำให้เขาต้องกลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก จะมีนิสัยเหมือนเดิมที่เขาได้ทำสั่งสมไว้ในอดีตชาติติดตัวตามมาอีกในชาตินี้ คือ ต้องรักษาศีล ๕ อีก ชอบทำบุญ จะมีนิสัยใจเย็นมีความเมตตา เป็นคนมีคุณธรรม ทำบุญทำกุศลง่าย ทำบาปทำอกุศลกรรมยาก เป็นผู้ที่มุ่งมั่นอยู่กับการประกอบอาชีพ ทำมาหากินในทางสุจริตด้วยความอุตสาหะ ไม่ชอบเอาเปรียบผู้อื่น ฐานะครอบครัวระดับปานกลาง ต้องทำงานหาเลี้ยงชีพตลอดถ้าไม่มีบุญเก่ามาอุปถัมภ์ ไม่เหมือนกับคนอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งไม่ได้มาจากมนุษย์ เมื่อถึงคราวมีภัยมา มีปัญหา มีเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจ หรือถึงเวลาที่จะมีการพิจารณาแต่งตั้ง โยกย้ายเปลี่ยนแปลงตำแหน่งหน้าที่การงาน จะรีบไปทำบุญถวายสังฆทาน หาหลวงพ่อสะเดาะเคราะห์รดน้ำมนต์ อธิษฐานบนบานศาลกล่าวด้วยธูป ๓ ดอก พวงมาลัย ๑ พวง ขอสิ่งนั้นสิ่งนี้ ให้ได้ยศ ให้ได้ตำแหน่งตามที่ตนต้องการ เป็นการทำบุญที่อาศัยกิเลสเกิด ด้วยโลภะหวังสิ่งตอบแทน ขณะที่ทำจิตใจก็เศร้าหมองแล้ว (เพราะมีความต้องการเป็นสิ่งตอบแทน คือตัวกิเลส) ซึ่งไม่ได้ผลตามที่ต้องการขณะนั้นเลย (เว้นเสียแต่กุศลกรรมเก่าจะมาให้ผลเท่านั้น)

ไม่มีอะไรที่จะไปบังคับหรือตัดกรรมที่ตนได้ทำไว้ในอดีต และกำลังติดตามมาให้ผลได้เลย นอกจากได้ผลทางจิตใจทำให้สบายใจขึ้นมาบ้างเท่านั้นเอง จะได้หรือไม่ได้ ดีหรือไม่ดี อยู่ที่ผลของกรรมที่ได้ทำมาแต่ชาติปางก่อน กรรมได้กำหนดไว้แล้วให้เราทำอะไร แต่เราไม่รู้ กลับไปโยนความผิดให้กับดวงชะตาโทษดวงชะตาว่าดวงไม่ดี

(๒) เมื่อเขาเกิดมาเป็นมนุษย์ตามผลของการรักษาศีล ๕ ตามข้อ (๑) แล้ว ชีวิตของเขาจะมีความเป็นอยู่อย่างไร ร่ำรวยสุขสบาย หรือมีทุกข์ยากลำบาก ไม่สุขสบายเหมือนคนอื่นนั้น ขึ้นอยู่กับผลของกรรมที่ได้ทำมาก่อนในอดีตจากการให้ทาน คือถวายปัจจัย ๔ แก่พระภิกษุสงฆ์ เช่นตักบาตรตอนเช้าถวาย ภัตตาหาร สังฆทาน ผ้าไตรจีวร ยารักษาโรค หรือการช่วยค่ารักษาพยาบาลแด่พระภิกษุสงฆ์ที่เจ็บไข้ได้ป่วย ให้ที่อยู่อาศัย โดยการบริจาคซ่อมสร้างกุฎี ที่พัก โบสถ์วิหาร ศาลาการเปรียญหรือซื้อที่ดินบริจาคให้วัด ขุดบ่อน้ำ สร้างถนน ช่วยค่าน้ำ ค่าไฟฟ้าในวัด เป็นต้น อานิสงส์จากการทำทานดังกล่าวนี้จะทำให้เขามีที่อยู่ ที่ทำมาหากิน มีครอบครัวที่สมบูรณ์พร้อมบริวาร ความเป็นอยู่ร่ำรวย สุขสบาย ไม่มีโรคภัยมาเบียดเบียนอายุยืน รูปร่างหน้าตาผิวพรรณดี เป็นต้น แต่ถ้าผู้นั้นไม่ได้ทำบุญทำทานตามข้อ (๒) นี้ไว้ก่อน ในชาตินี้ฐานะความเป็นอยู่ปานกลาง ค่อนข้างจะลำบาก ต้องทำมาหาเลี้ยงชีพตลอด ถ้าไม่มีบุญเก่าในอดีตชาติที่ได้สร้างสะสมไว้ก่อนมาอุปถัมภ์ คือ

ไม่มีทรัพย์สมบัติเดิม หรือมรดกมาให้ใช้ การทำมาหากินก็ฝืดเคือง ที่อยู่อาศัยก็ไม่มี ต้องเช่าบ้าน เช่าที่เขาอยู่ บริวารก็หายากฯ เป็นต้น

๔. มาจากอบายภูมิ ๔

(๑) มาจากสัตว์นรก ก่อนที่ผู้นั้นจะไปเกิดเป็นสัตว์นรก เขาได้ฆ่าคนฆ่าสัตว์ทั้งหลายมามากมายด้วยโทสะ ผลของกรรมทำให้เขาต้องไปเกิดเป็นสัตว์นรก ซึ่งอยู่ในภพที่ต้องทนทุกข์ทรมานมาแสนสาหัส และนานแสนนาน เมื่อพ้นจากแดนนรกแล้วมาเกิดเป็นมนุษย์ มีโทสะติดตัวมาด้วยอำนาจการสั่งสมที่เคยฆ่าคน ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตมามากยังไม่หมด เกิดเป็นมนุษย์แล้วยังมีจิตใจคิดฆ่าคน ฆ่าสัตว์ตลอด จะพอใจชอบใจในการฆ่า ผู้นั้นจะมีนิสัยดุร้ายชอบฆ่าคน ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เบียดเบียนชีวิตสัตว์ ชอบล่าสัตว์ จับสัตว์ป่ามาเลี้ยง เป็นมือปืนรับจ้าง ชอบก่อเรื่องวิวาททำร้ายฆ่ากัน ก่อความรำคาญเดือดร้อนให้ผู้อื่นเสมอ ๆ ไม่รู้จักบาปบุญคุณโทษ ไม่ละอายต่อบาปทั้งไม่กลัวต่อผลของบาป ตัวเองจะมีอายุสั้น ตื่นนอนลืมตาขึ้นมาก็มีความรู้สึกว่า ต้องไปล่าสัตว์ ยิงนกตกปลา ฆ่าหมู ฆ่าเป็ด ฆ่าไก่ ฆ่าวัวฆ่าควาย เมื่อพูดถึงการฆ่าแล้วเขาจะสนุกมีความสุขมาก ทำไมถึงเป็นเช่นนั้น? ทำไมพวกนี้จึงพอใจในการฆ่า ก็เพราะอำนาจสั่งสมในอดีต ต้องให้มาทำกรรมอีก ถ้าหากเขาไม่รีบแก้ไขสลัดเรื่องดังกล่าวออกไปจากความทรงจำที่สะสมเก็บเอาไว้อยู่ในจิตใจแล้ว มันจะฝังใจแน่น เห็นการฆ่าเป็นการสนุกและ

มีความสุขที่สุด และพวกนี้จะอยู่ในกลุ่มของพวกนักฆ่าด้วยกัน เพราะการสั่งสมจากอดีตมาอย่างเดียวกัน

(๒) มาจากเปรต ก่อนที่ผู้นั้นจะไปเกิดเป็นเปรต เขาได้ทำการลักทรัพย์ ยักยอก ฉ้อโกง หลอกลวงทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง เก็บส่วยมามากมายเป็นอาจิณด้วยโลภะ เมื่อตายไปก็ไปเกิดเป็นเปรต ซึ่งอยู่ในภพที่ต้องทนทุกขเวทนาเช่นเดียวกัน เปรตบางจำพวกต้องอดข้าว อดน้ำ ไม่มีเสื้อผ้านุ่งห่มต้องเปลือยกาย บางจำพวกกินของบูด ของเสีย ของสกปรกโสโครก น้ำเลือดน้ำหนอง มีความหิวกระหาย เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ก็จะเป็นคนที่ชอบหิวกระหายในอารมณ์ทุกสิ่งทุกอย่าง ชอบลักขโมยยักยอกฉ้อโกง หลอกลวงเอาทรัพย์ของผู้อื่นเสมอ ๆ มีนิสัยเห็นแก่ตัว ตระหนี่ถี่เหนียว หวงทรัพย์สมบัติ (เวลาตายถ้ายังเป็นห่วงอยู่อีก ก็จะไปเกิดเป็นเปรตมาเฝ้าทรัพย์สมบัติ) ชอบทุจริตต่อหน้าที่การงาน ฉ้อราษฎร์บังหลวง ชอบรีดไถ เก็บส่วย หาผลประโยชน์ในทางมิชอบ มีอะไรขวางหน้าเอาหมดทุกอย่าง เห็นอะไร ๆ ก็อยากได้ไปเสียหมด ความอยากได้ปรารถนาให้อารมณ์มาตอบสนองความต้องการนี้เป็นโลภะ เพราะมาจากเปรต มีโลภะติดตัวมาด้วย เพราะเปรตมีความหิวกระหายอยู่แล้ว กินเท่าใดก็ไม่รู้จักอิ่ม ถ้าเป็นพวกเดียวกันก็ทำงานด้วยกันได้ อยู่ด้วยกันได้ ไม่ละอายต่อบาปและไม่เกรงกลัวต่อผลของบาป

(๓) มาจากอสุรกาย ซึ่งเป็นแดนที่ต้องทนทุกข์ทรมาน

มาเช่นกัน เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ จะเป็นคนมีนิสัยมักง่าย ใฝ่ต่ำ หยาบคาย กิริยามารยาทตลอดจนการพูดจาหยาบคาย ไม่มีสัมมาคารวะ ชอบอิจฉาริษยาใส่ร้ายป้ายสีผู้อื่น ชอบผูกพยาบาทอาฆาตจองเวร ไม่มีความจริงใจ ชอบแกล้งผู้อื่นไม่ละอายต่อบาปและไม่กลัวผลของบาป ไม่มีความรับผิดชอบในงานที่ทำ ฐานะครอบครัวค่อนข้างลำบาก

(๔) มาจากสัตว์เดรัจฉานผู้นั้นไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน ก็เพราะเขาได้ทำกรรมชั่วไว้ด้วยอำนาจแห่งโมหะ คือความหลง ความเผลอเลอ ความไม่รู้จักบาปบุญคุณโทษ ประโยชน์หรือมิใช่ประโยชน์ มีกิริยาซึมเศร้า ใจลอย ทำงานผิดพลาดบกพร่องเสมอ พูดเพ้อเจ้อไม่ได้เรื่องราว ไม่มีเหตุผลนึกอยากจะทำก็ทำอยากจะพูดก็พูด เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ก็มีนิสัยเดิมติดตัวมาอีก ก็เพราะอำนาจการสั่งสมในอดีต ไม่ว่าจะมาจากสัตว์ป่า หรือสัตว์เลี้ยงก็ตาม จะมีนิสัยเป็นคนมักง่าย ใฝ่ต่ำ กิริยามารยาทวาจาไม่เรียบร้อยพูดจาหยาบคาย

ดังนั้นจะเห็นแล้วว่ามนุษย์เราที่อยู่ร่วมกันจำนวนมากมายนั้น แต่มีนิสัยใจคอ ความประพฤติกิริยามารยาทไม่เหมือนกัน ก็เพราะมาจากที่ต่างกัน ต่างภพภูมิและผลกรรมนำเกิดก็ต่างกัน ดังที่บัณฑิตท่านได้กล่าวไว้ว่า ยามใดที่โลกนี้มีคนชั่วช้ามาก มีคนดีน้อย ก็แสดงว่ายุคนั้น คนมาจากอบายภูมิ มี นรก เปรต อสุรกาย และสัตว์เดรัจฉาน มาเกิดเป็นมนุษย์มีมาก ผู้ที่มาจากสุคติภูมิคือโลกมนุษย์และเทวโลก มาเกิดเป็นมนุษย์มี

น้อย

แล้วตัวเราล่ะ เรามาจากไหน ให้พิจารณานำมาเปรียบเทียบเอาเอง อย่าเข้าข้างตัวเอง เราจะมาจากไหนก็แล้วแต่พยายามสลัดเอาเรื่องดังกล่าวที่ไม่ดี ออกมาจากความทรงจำที่สะสมเก็บเอามาในอดีตไว้ในจิตใจออกเสีย อย่าให้มันฝังแน่นอยู่ในจิตใจ ถ้าฝังแน่นอยู่ในจิตใจแล้วยากที่จะแก้ไข เพราะจิตใจของเราจะมีความสนุกและเป็นสุขเมื่อได้กระทำสิ่งดังกล่าวเป็นทุนอยู่แล้ว จึงต้องพยายามหาทางปรับปรุงแก้ไขไปทีละน้อย ๆ ด้วยการประกอบกรรมดี ที่ออกมาจากจิตใจด้วยความตั้งใจดีจริง ๆ ที่เป็นกุศล มีการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนาทำสมาธิ วิปัสสนากัมมัฏฐาน เพื่อผลนำสู่ความหลุดพ้นจากสังสารวัฏ คือการเวียนว่ายตายเกิด หรืออย่างน้อยก็นำไปสู่สุคติภูมิในภพหน้าก็ยังดีกว่าไปเกิดในอบายภูมิ ที่ต้องรับกรรมทนทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัสอย่างเดียว และไม่รู้ว่าเป็นเวลานานเท่าใดจึงจะหลุดพ้นจากอบายภูมิได้

ทางที่ต้องไป

มนุษย์เราเมื่อตายแล้ว ก็ต้องไปเกิดอีก เมื่อเกิดแล้วก็ตายอีก ตายแล้วก็เกิดอีก จะวนเวียนกันอยู่อย่างนี้ไม่มีที่สิ้นสุด คือการเวียนว่ายตายเกิด หรือที่เรียกกันว่า "สังสารวัฏ" นั่นเอง จะไปเกิดในภพภูมิใดนั้น กรรมเป็นผู้ซัดให้ไปตามผลของกรรมในทางใดทางหนึ่ง ซึ่งมีอยู่ ๕ ทางด้วยกัน คือ

ทางสายที่ ๑ ไปอบายภูมิ (ทุคติภูมิ)

ทางสายที่ ๒ ไปโลกมนุษย์

ทางสายที่ ๓ ไปสวรรค์ (เทวโลก)

ทางสายที่ ๔ ไปพรหมโลก

ทางสายที่ ๕ ไปนิพพาน

ทางแต่ละสายนี้เป็นอย่างไร อะไรเป็นเหตุที่นำให้ไปตามทางสายนั้น ๆ ในที่นี้จะขอกล่าวถึง ทางสายที่ ๓ ไปสวรรค์ (เทวโลก) เพราะเชื่อว่าเป็นทางที่ทุก ๆ คนอยากจะไป

ทางสายที่ 3 ไปสวรรค์ (เทวโลก)

สวรรค์ คืออะไร

สวรรค์ คือ ภพที่มีอารมณ์อันเลิศ, โลกที่มีแต่ความสุข เป็นที่อยู่ของเทวดา มีแต่ รูป เสียง กลิ่น รส อันดีงาม คือเป็น

ของทิพย์ ดีเลิศประเสริฐกว่าเมืองมนุษย์หลายเท่า ในที่นี้หมายถึงเฉพาะสวรรค์ชั้นกามาวจร ที่ยังข้องเกี่ยวอยู่กับการเวียนว่ายตายเกิด มีอยู่ ๖ ชั้น ด้วยกันคือ

๑. สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา

สวรรค์ที่ท้าวมหาราช ๔ หรือท้าวจตุโลกบาล ปกครอง

ทิศตะวันออก มีท้าวธตรฐะ เป็นผู้ปกครองคันธัพพะเทวดาทั้งหมด

ทิศใต้ มีท้าววิรุฬหกะ เป็นผู้ปกครองกุมภัณฑะเทวดาทั้งหมด

ทิศตะวันตก มีท้าววิรูปักขะ เป็นผู้ปกครองนาคะเทวดาทั้งหมด

ทิศเหนือ มีท้าวกุเวระ หรือ ท้าวเวสสุวรรณ เป็นผู้ปกครองยักขะเทวดาทั้งหมด

เทวดาชั้นนี้ มีอายุ เก้าล้านปี ของเมืองมนุษย์

๒. สวรรค์ชั้นดาวดึงส์

แดนที่เกิดของบุคคล ๓๓ คน คือ เกิดเป็นพระอินทร์ ๑ เกิดเป็นเทวดาผู้เป็นใหญ่อีก ๓๒ มีท้าวสักกะ หรือ พระอินทร์ เป็นจอมเทพ บางทีก็เรียก ไตรตรึงส์ เทวดาชั้นนี้มีอายุสามโกฏิหกล้านปี ของเมืองมนุษย์

สวรรค์ชั้นนี้ ทางทิศตะวันออก มีสวน นันทวัน

ทางทิศตะวันตก มีสวน จิตรลดา

ทางทิศเหนือ มีสวน มิสสกวัน

ทางทิศใต้ มีสวน ผารุสกวัน

ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ มี ๒ สวน

สวนหนึ่งชื่อ "ปุณฑริกะ" มีต้นปาริฉัตตก์ที่ใหญ่โตมาก ใต้ร่มปาริฉัตตก์นี้ มีแท่น ปัณฑุกัมพลศิลาอาสน์ แท่นนี้เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จขึ้นมาเทศนาโปรดพระพุทธมารดา ก็ใช้เป็นที่ประทับแสดงพระธรรมเทศนา มีศาลา สุธัมมา เป็นที่ประชุมฟังธรรม มีเจดีย์แก้วมรกต ชื่อว่า "พระจุฬามณี" บรรจุพระเขี้ยวแก้ว (ข้างขวา) กับบรรจุพระเกศา (ที่ทรงตัดออกตอนเสด็จออกทรงผนวช) ของพระพุทธเจ้า

อีกสวนหนึ่ง ชื่อสวนมหาวัน มีสระชื่อ สุนันทา สวนนี้เป็นที่ประทับสำราญพระอิริยาบถของท้าวสักกะเทวราช

ที่ศาลาสุธัมมา ตามปกติมีพรหมชื่อ สนังกุมาระ เป็นผู้เสด็จลงมาแสดงธรรม แต่ในบางโอกาส ท้าวสักกะเทวราชหรือเทวดาองค์อื่นที่ทรงความรู้ในธรรมดี เป็นผู้แสดง

เทวดาตั้งแต่ชั้นดาวดึงส์นี้ขึ้นไป ปฏิสนธิด้วย โอปปา-ติกกำเนิด (หมายถึง ไม่ได้อาศัยที่ใดเกิด เกิดโดยการโผล่ หรือผุดขึ้นมาเองในอากาศ แล้วมีรูปกายครบถ้วนสมบูรณ์ เติบโตเต็มที่ทันที ครั้นเมื่อตายก็หายวับไปเลย ไม่ทิ้งซากศพไว้ด้วย) อย่างเดียวเท่านั้น

เทวดาชั้นเดียวกันนี้ ย่อมเห็นซึ่งกันและกันได้ และยังเห็นผู้ที่อยู่ชั้นต่ำกว่าได้ด้วย แต่ไม่สามารถมองเห็นผู้ที่อยู่ในชั้นที่สูงกว่าตนได้

เทวดาในชั้นดาวดึงส์นี้มี ๒ จำพวก คือ พวกที่อาศัยพื้นแผ่นดินอยู่ กับพวกที่มีวิมานลอยอยู่ในอากาศเป็นที่อยู่

๓. สวรรค์ชั้นยามา

แดนที่อยู่ของเทพผู้ปราศจากทุกข์ หรือความลำบาก มีความสุขอันเป็นทิพย์วิมานและทิพย์สมบัติซึ่งปราณีตมาก ภูมินี้อยู่ในอากาศ สูงกว่ายอดเขาสิเนรุ ๔๒,๐๐๐ โยชน์ (ภูมิของเทวดาทุก ๆ ชั้น มีระยะห่างกันชั้นละ ๔๒,๐๐๐ โยชน์เท่ากันทุกชั้น) มีท้าวสุยามะเทวราชเป็นผู้ปกครอง เทวดาชั้นนี้มีอายุสิบสี่โกฏิสี่ล้านปี ของเมืองมนุษย์

๔. สวรรค์ชั้นดุสิต

แดนที่อยู่แห่งเทพผู้เอิบอิ่มอยู่เป็นนิจในทิพย์สมบัติอันเป็นสิริมงคลของตน เป็นภูมิที่ปราศจากความร้อนใจ และประเสริฐกว่าเทวดาภูมิชั้นอื่น ๆ มีท้าวสันดุสิตเทวราชเป็นจอมเทพผู้ปกครอง ถือกันว่าชั้นนี้เป็นที่อุบัติของพระโพธิสัตว์ในพระชาติสุดท้าย ก่อนจะเป็นพระพุทธเจ้า และเป็นที่อุบัติของพระพุทธมารดา เทวดาชั้นนี้มีอายุ ห้าสิบเจ็ดโกฏิหกล้านปี ของเมืองมนุษย์

๕. สวรรค์ชั้นนิมานรดี

แดนที่อยู่แห่งเทพผู้มีความสุข ความเพลิดเพลิน ความยินดีในกามคุณทั้ง ๕ ที่ตนเนรมิตขึ้นมา ตามความพอใจของตนเองทุกประการ เมื่อได้เพลิดเพลินในกามคุณนั้นสมใจแล้ว สิ่งที่เนรมิตขึ้นมานั้น คือนิมิตก็หายไป มีท้าวสุนิมมิตะเทวราช

เป็นจอมเทพผู้ปกครอง เทวดาชั้นนี้มีอายุ สองร้อยสามสิบโกฏิ สี่ล้านปี ของเมืองมนุษย์

๖. สวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตตี

แดนที่อยู่แห่งเทพผู้ที่มีความสุข ความเพลิดเพลิน ความยินดีในกามคุณทั้ง ๕ เป็นอย่างยิ่ง โดยที่ตนไม่ต้องเนรมิตขึ้นเอง แต่มีเทวดาองค์อื่นคอยเนรมิตให้สมตามความปรารถนาทุกอย่าง มีท้าวปรนิมมิตตะเทวราช หรืออีกนัยหนึ่งว่า ท้าววสวัตตีเทวราชเป็นจอมเทพเป็นผู้ปกครองเทวดาชั้นนี้ เทวดาชั้นนี้มีอายุเก้าร้อยยี่สิบเอ็ดโกฏิหกล้านปีของเมืองมนุษย์

อะไรเป็นผู้นำสัตว์โลกไปเกิดในสวรรค์?

ผู้ที่นำสัตว์โลกไปเกิดในสวรรค์ ก็คือ *มหากุศล* อะไรคือ *มหากุศล* มีอะไรบ้าง

มหากุศล หมายความว่า กุศลมาก คือมีหลาย ๆ อย่าง เช่น การให้ทาน ฟังธรรม ศึกษาธรรม เจริญกรรมฐาน ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า สร้างโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ สร้างกุฏิ สร้างโรงเรียน โรงพยาบาล ขุดบ่อน้ำ สร้างสะพาน สร้างถนน บูชาด้วยดอกไม้ ธูปเทียน ของหอม เครื่องอาภรณ์ และบูชาด้วยปัจจัย ๔ คือ เครื่องนุ่งห่ม ผ้าไตรจีวร การตักบาตร ถวายภัตตาหาร ที่อยู่อาศัย เสนาสนะ ยารักษาโรค รักษาพยาบาล

พระที่เจ็บไข้ได้ป่วย ฯลฯ เป็นต้น เรียกว่ามหากุศลทั้งสิ้น เมื่อสรุปลงมาย่อ ๆ แล้ว มีอยู่ ๘ อย่างด้วยกัน คือ

๑. ในเวลาทำบุญ มีความดีใจ ปรารถนาให้ได้มรรค ผล นิพพาน *คิดทำบุญเอง ไม่มีใครมาชักชวนให้ทำ* ผู้ที่ทำบุญเช่นนี้ได้ผลดีมาก คือ สามารถจะนำไปเกิดเป็นมนุษย์ก็ได้ ไปเกิดเป็นเทวดาก็ได้ ถ้าไปเกิดเป็นมนุษย์จะร่ำรวย มั่งมีศรีสุข มีปัญญามาก หากออกเจริญสมถกรรมฐาน ก็จะได้บรรลุฌาน หากออกเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ก็จะได้บรรลุมรรค ผล นิพพาน มีพระโสดาบัน เป็นต้น

๒. ในเวลาทำบุญ มีความดีใจ ปรารถนาให้ได้มรรค ผล นิพพาน *ไม่คิดทำบุญเอง มีผู้ชักชวนจึงทำ* ผู้ที่ทำบุญเช่นนี้ได้ผลเป็นที่ ๒ คือ สามารถจะนำไปเกิดเป็นมนุษย์ก็ได้ เป็นเทวดาก็ได้ ถ้าไปเกิดเป็นมนุษย์จะร่ำรวย มั่งมีศรีสุข มีปัญญามาก แต่เป็นที่ ๒ ยังมีคนที่ดีกว่า ที่ร่ำรวยกว่า และฉลาดกว่าอีก หากออกเจริญสมถกรรมฐาน ก็จะได้ฌาน หากออกเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ก็จะได้บรรลุมรรค ผล นิพพาน

๓. ในเวลาทำบุญ มีใจเฉย ๆ ปรารถนาให้ได้มรรค ผล นิพพาน *คิดทำบุญเอง ไม่มีใครชักชวนให้ทำ* ผู้ที่ทำบุญเช่นนี้ได้ผลเป็นที่ ๓ คือ สามารถจะนำไปเกิดเป็นมนุษย์ก็ได้ ไปเกิดเป็นเทวดาก็ได้ ถ้าไปเกิดเป็นมนุษย์จะร่ำรวย มั่งมีศรีสุข มีปัญญาดี แต่เป็นที่ ๓ ยังมีคนดีกว่า ฉลาดกว่า เก่งกว่า หากออกเจริญสมถกรรมฐานก็จะได้ฌาน หากออกเจริญวิปัสสนา

กรรมฐาน ก็จะได้บรรลุมรรค ผล นิพพาน

๔. ในเวลาทำบุญ มีใจเฉย ๆ ปรารถนาให้ได้มรรค ผล นิพพาน *ไม่คิดทำบุญเอง มีผู้มาชักชวนจึงทำ* ผู้ที่ทำบุญเช่นนี้ได้ผลเป็นที่ ๔ คือ สามารถจะนำไปเกิดเป็นมนุษย์ก็ได้ ไปเกิดเป็นเทวดาก็ได้ ถ้าไปเกิดเป็นมนุษย์จะร่ำรวย มั่งมีศรีสุข มีปัญญาดี แต่เป็นที่ ๔ ยังมีคนดีกว่า คนฉลาดกว่า คนเก่งกว่าอีก หากออกเจริญสมถกรรมฐานก็จะได้ฌาน หากออกเจริญวิปัสสนากรรมฐานก็จะได้บรรลุมรรค ผล นิพพาน

มหากุศลทั้ง ๔ ข้อนี้ อยู่ในเกณฑ์ที่ดีมากตามลำดับลดหลั่นกันลงมา ถ้าใครจะทำบุญต่าง ๆ ขอให้ได้อย่างที่กล่าวแล้วนี้จึงจะดี

๕. ในเวลาทำบุญ มีความดีใจ ไม่ปรารถนาให้ได้มรรค ผล นิพพาน *คิดทำบุญเอง ไม่มีผู้มาชักชวนให้ทำ* ผู้ที่ทำบุญเช่นนี้ *ขาดปัญญา* ได้ผลเป็นที่ ๕ สามารถจะนำไปเกิดเป็นมนุษย์ก็ได้ ไปเกิดเป็นเทวดาก็ได้ ถ้าไปเกิดเป็นมนุษย์จะร่ำรวยมั่งมีศรีสุข แต่ขาดปัญญา คือ ไม่มีปัญญา หากออกเจริญสมถกรรมฐาน ก็ไม่ได้ฌาน หากออกเจริญวิปัสสนากรรมฐานก็ไม่ได้บรรลุมรรค ผล นิพพาน

๖. ในเวลาทำบุญ มีความดีใจ ไม่ปรารถนาให้ได้มรรค ผล นิพพาน *ไม่คิดทำบุญเอง มีผู้ชักชวนจึงทำ* ผู้ที่ทำบุญเช่นนี้ขาดปัญญา ได้ผลเป็นที่ ๖ สามารถจะนำไปเกิดเป็นมนุษย์ก็ได้เป็นเทวดาก็ได้ ถ้าไปเกิดเป็นมนุษย์จะร่ำรวย มั่งมีศรีสุข แต่

ขาดปัญญา หากออกเจริญสมถกรรมฐาน ก็จะไม่ได้ฌาน หากออกเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ก็ไม่ได้บรรลุมรรค ผล นิพพาน

๗. ในเวลาทำบุญ มีใจเฉย ๆ ไม่ปรารถนามรรค ผล นิพพาน คือ *ทำบุญเอง ไม่มีใครชักชวนให้ทำ* ผู้ที่ทำบุญเช่นนี้ขาดปัญญา ได้ผลเป็นที่ ๗ สามารถจะนำไปเกิดเป็นมนุษย์ก็ได้ ไปเกิดเป็นเทวดาก็ได้ ถ้าไปเกิดเป็นมนุษย์จะร่ำรวย มั่งมีศรีสุข แต่ขาดปัญญา หากออกเจริญสมถกรรมฐานก็ไม่ได้ฌาน หากออกเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ก็ไม่ได้บรรลุมรรค ผล นิพพาน

๘. ในเวลาทำบุญ มีใจเฉย ๆ ไม่ปรารถนามรรค ผล นิพพาน *ไม่คิดทำบุญเอง มีผู้ชักชวนจึงทำ* ผู้ที่ทำบุญเช่นนี้ ขาดปัญญา ได้ผลเป็นที่ ๘ สามารถจะนำไปเกิดเป็นมนุษย์ก็ได้ ไปเกิดเป็นเทวดาก็ได้ ถ้าไปเกิดเป็นมนุษย์จะร่ำรวย มั่งมีศรีสุข แต่ขาดปัญญา หากออกเจริญสมถกรรมฐานก็ไม่ได้ฌาน หากออกเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ก็ไม่ได้บรรลุมรรค ผล นิพพาน

มหากุศล ๔ ข้อสุดท้ายนี้ก็ดีอยู่ แต่ขาดปัญญาจึงไม่สามารถจะได้ฌาน และไม่สามารถบรรลุมรรค ผล นิพพานในชาตินั้นได้ แต่จะเป็นปัจจัยให้ได้บรรลุมรรค ผล นิพพาน ในภพชาติต่อ ๆ ไปได้

ดังนั้นทางสายที่ ๓ นี้ คือทางที่สว่าง ที่มีมหากุศลเป็นผู้นำทางให้ไปเกิดเป็นเทวดา คือไปเกิดในสวรรค์ชั้นใดชั้นหนึ่งอย่างแน่นอน

วิธีเตรียมตัวตายของผู้รู้

ก่อนที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าจะสวรรคต

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า ทรงแต่งคำลาพระสงฆ์ในวันที่จะเสด็จสวรรคตเป็นภาษาบาลีบทหนึ่ง แปลความว่า

เมื่อกายของข้าพเจ้าแม้กระสับกระส่าย จิตของข้าพเจ้าจักไม่กระสับกระส่าย ข้าพเจ้าทำตามคติแห่งพระศาสนาของพระพุทธเจ้าศึกษาอย่างนี้

และได้มีบันทึกจดหมายเหตุ ในขณะที่จะสวรรคตได้ทรงภาวนาว่า พุทโธ ๆ ๆ ไปจนสิ้นพระสุรเสียงสงบ ได้เสด็จสวรรคต แสดงว่าพระองค์ตั้งพระราชหฤทัยมั่นอยู่ในพระพุทธคุณตลอดมา

(คัดจากบางตอนของเรื่อง กรรม โดยพระศาสนโสภณ)

การสิ้นพระชนม์ของ

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส

พระองค์ได้รับสั่งไว้แก่พระเถระรูปหนึ่งว่า ให้ไปถวายเมื่อเวลาที่จะสิ้นพระชนม์ ถ้อยคำที่ทรงสั่งไว้นั้นก็เป็นธรรมะแสดงถึงไตรลักษณ์ ๓ อย่าง ของสังขารเป็นภาษาบาลี แปลความว่า

สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง สังขารทั้งหลายเป็นทุกข์จงพึงได้สุขในสังขารเหล่านี้ แต่ไหนสังขารทั้งหลายเป็นอนัตตาย่อมเป็นไปตามปัจจัย เมื่อรู้ว่าจะสิ้นพระชนม์ก็โปรดให้พระเถระรูปนั้นถวายด้วยภาษาบาลี เมื่อจบก็รับสั่งว่า พอแล้ว จากนั้นก็สิ้นพระชนม์

เมื่อพิจารณาดูวิธีเตรียมตัวตายของท่านผู้รู้ย่อมมีเหตุผล เมื่อระลึกถึงพระพุทธคุณก็จะทำให้จิตเกิดปสาทะมีความเลื่อมใส ทำให้จิตไม่เศร้าหมองย่อมจะไปดี อีกอย่างหนึ่งปรารภคติธรรมของสังขารคือ ไตรลักษณ์ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ก็ย่อมเป็นการถูกต้อง อาจจะสิ้นกิเลสธุลีเกษมในขณะนั้นก็ได้

(คัดจากบางตอนบองเรื่อง กรรม โดย พระศาสนโสภณ)

เอกสารอ้างอิง

๑. พระไตรปิฎกอรรถกถา

ของมหามกุฏราชวิทยาลัย ปี ๒๕๓๐

๒. พระไตรปิฎก ฉบับประชาชน

ของ สุชีพ ปุญญานุภาพ

๓. วิถีวิมุตตสังควิภาค

ของขุนสรรพกิจโกศล (โกวิท ปัทมะสุนทร)

๔. หลายรส หลายเรื่อง

ของพระราชสิทธิมุนี (โชดก ป.๙)

๕. แนวทางดับทุกข์

ของนายแพทย์สังคม วรรณิสสร

๖. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม

ของพระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)

๗. ความรู้เรื่องชีวิต

ของอาจารย์ สรรค์ชัย พรหมฤาษี

ภาคผนวก

อานิสงส์ของการเก็บศพล้างป่าช้า

จากฮั้วเพ้งแดนไกลมาไทยถิ่น
สู่สำนักจีจินเทศน์คำสอน
หยิบป่อเต็กการงานมาทำกลอน
อุทาหรณ์ซ่อนไว้ในใจคน
ข้าได้ฮงภิกขุลุสถาน
ด้วยอาศัยโพธิญาณนำมรรคผล
แผ่เมตตาการุณย์ทั้งสกล
ให้มนุษย์ค้นพบพระสัทธรรม

เจริญพร

เพื่อมิให้เสียเวลา ขอทุกคนตั้งใจสดับฟังธรรมบรรยายจงดี ณ กาลบัดนี้ วิสัชนาว่าด้วยอานิสงส์ของการเก็บศพล้างป่าช้า การจะทำความเข้าใจในกุศลผลบุญอันเกิดแต่การเก็บศพล้างป่าช้านั้น ก่อนอื่นพึงรู้แจ้งในความหมายของการเก็บศพและล้างป่าช้าเป็นประเดิม

พระอาจารย์ไต้ฮงกง ภิกขุ

การเก็บศพในที่นี้ หมายถึงการเกื้อกูลแก่ซากศพอันปราศจากเจ้าของแห่งชีวิตนั้น หมายรวมถึงการจัดการกับซากศพดังกล่าวให้ถูกต้องตามประเพณี ไม่ให้เป็นที่อุจาดแก่สาธารณชน ในทางจีนเรียกกิจเช่นนี้ว่า "ซิวซี" (收屍) ส่วนการล้างป่าช้านั้น หากเก็บความตามรูปศัพท์ (修骷) ก็หมายถึงการเก็บกวาดชำระล้างป่าช้าหรือสุสานอันเป็นที่พักพิงของซากศพให้สะอาดเรียบร้อย หากในทางธรรมาธิษฐาน ยังหมายรวมไปถึงการโปรดสรรพวิญญาณอันไร้ญาติขาดมิตรที่จะเซ่นสรวงให้ได้ไปบังเกิดในสุขาวดีแดน ทั้งหมดนี้ไม่ว่าจะเป็นการเก็บศพหรือล้างป่าช้า ก็ล้วนมีความหมายที่มุ่งไปในทางคุณธรรมความดีทั้งสิ้น

ที่มาแห่งกุศลกิจดังกล่าว ดูเหมือนจะเริ่มจากความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาดวงวิญญาณของผู้ล่วงลับตามคติชนกับความเชื่อของศาสนาขงจื๊อและเต๋า ยิ่งเมื่ออิทธิพลของพุทธศาสนาแผ่เข้าสู่มัธยมประเทศเป็นเหตุให้เกิดพิธีกรรมทางมหายาน ที่เรียกว่า **"พิธีเซ่นสรวงดวงวิญญาณในเดือนเจ็ด"** หรือที่ชาวจีนนิยมเรียกกันโดยทั่วไปว่า อูลั้งเซ่งหวย (盂蘭勝會) นี่เป็นปฐมเหตุแห่งกุศลกิจข้างต้น ด้วยเหตุที่เชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดและการกลับชาติมาเกิดอีก คติเรื่องวิญญาณและผีจึงถูกนำมาอธิบาย การประสมประสานความเชื่อก่อให้เกิดเป็นพิธีกรรมต่าง ๆ ผีที่มีญาติเจ้าของก็จะได้รับส่วนปัจจัยในการทำบุญอุทิศ

ผลไปให้ ส่วนวิญญาณที่ปราศจากผู้ดูแลและเอาใจใส่ในการเซ่นสรวง ก็จะบังเกิดทุกขเวทนาอย่างสาหัส ยิ่งเชื่อในคำสอนเรื่องนรก ก็ยิ่งจะแลเห็นความเดือดร้อนของสัตว์ อันรับโทษทัณฑ์ตามกระแสกรรมที่เคยก่อไว้ในนรกภูมิ ดังปณิธานของพระกษิติครรภ์โพธิสัตว์ที่ว่า **"ตราบใดที่นรกภูมิยังไม่สิ้นจากทุกขเวทนาของเหล่าสัตว์ จะยังไม่ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณสู่พระนิพพานภูมิเป็นอันขาด"** นี่แหละที่เป็นแบบให้มนุษย์และเทวดาปฏิบัติตามมหาปณิธานดังกล่าว เพื่อมุ่งปลดเปลื้องความลำบากทุกข์ยากของเหล่าวิญญาณและสัตว์นรกทั้งสิ้นนั้น

กล่าวสำหรับเบื้องต้นแห่งพิธีกรรมในการเก็บศพและล้างป่าช้านั้น ข้อสำคัญอยู่ที่การวางแบบแผนและการกำหนดรู้ในข้อปฏิบัติเกี่ยวกับกุศลกิจทั้งนั้น หากเหนืออื่นใดจะต้องเคารพศรัทธาในความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดใหม่และปณิธานของพระโพธิสัตว์พระองค์นั้นเป็นพื้นฐาน การเก็บศพก็ดี การล้างป่าช้าก็ดี มีพิธีอันใหญ่โตเคร่งครัดน่าเลื่อมใส เริ่มแต่การก่อตั้งปะรำพิธีไปจนถึงการขุดหาซากศพ และการกระทำพิธีบูชาต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีนัยในทางธรรมแฝงอยู่โดยตลอดอยู่ทุกขั้นตอน หาใช่กิจอันเพียงกระทำให้ล่วงผ่านไปเท่านั้นไม่ บางคนนิยมชมชอบการทำงานดังกล่าว ด้วยเห็นเป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์พิสดาร แม้โดยจริงจะเป็นเช่นนั้น แต่ถ้าหากเราสามารถรู้ลึกทะลุ

เปลือกกระพี้สู่แก่นเนื้อหาสาระภายในได้ การเก็บศพล้างป่าช้าก็จะอำนวยอานิสงส์อันยากจะหาได้จากที่ใด ๆ

ที่ว่ามานี้ ก็เพียงเพื่อที่จะชี้ให้เห็นว่า การได้ทำงานกับซากศพหรือดวงวิญญาณของผู้ที่หาชีวิตไม่แล้ว จะช่วยให้เราแลเห็นธรรมอันยิ่งใหญ่ นั่นก็คือธรรมอันว่าด้วยพระอนิจจ-ลักษณะนั่นเอง ชีวิตเป็นของไม่เที่ยง มีเกิดและแตกดับเป็นธรรมดา การได้รู้จักกระทำมรณานุสติแต่เมื่อยังอยู่ จะช่วยให้เรารู้เท่าอัตวาทุปาทานของเราเอง ยิ่งเรื่องความตายแล้ว การเก็บศพล้างป่าช้า เป็นโอกาสที่จะให้ได้ทำอสุภกรรมฐานอย่างดีที่สุด เวลาเราดูทีวีหรืออ่านข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์ เราเห็นความตายเป็นเรื่องสนุก ยิ่งในหนังสงครามการฆ่าฟันด้วยแล้วยิ่งเร้าใจ แต่เวลาเมื่อเราเจ็บไข้ได้ป่วยแม้เพียงน้อยนิด เรากลับกลัวชีวิตจะหาไม่อย่างลนลาน นี่เป็นทัศนะอันตรงกันข้ามของคนคนเดียวกัน การเก็บศพล้างป่าช้าจะช่วยให้เราแจ่มชัดยิ่งขึ้นในเรื่องเหล่านี้

นอกจากอนุสสติเกี่ยวกับความตายและความรู้ในเรื่องไตรลักษณ์ของชีวิต ที่เป็นอานิสงส์อันสำคัญในกุศลกิจดังกล่าวแล้ว เรายังได้เรียนรู้ในเรื่องความเมตตากรุณา อันเป็นมหายานในการช่วยบรรทุกสรรพชีวิตและวิญญาณ ฝ่าข้ามทุกขสาครอันเวิ้งว้างหาที่สุดมิได้ ให้บรรลุยังฝั่งโพธิมรรคอันเป็นทางแห่งความหลุดพ้น ไม่เฉพาะแต่ตัวเราเอง หากรวมถึงเวไนยสัตว์

อื่น ๆ อีกด้วยเป็นที่สุด อานิสงส์ของการเก็บศพล้างป่าช้าก็มีอย่างที่พรรณนามาแต่ข้างต้น

เอวังก็มีด้วยประการฉะนี้

สมณะไต้ฮงโจวซือ

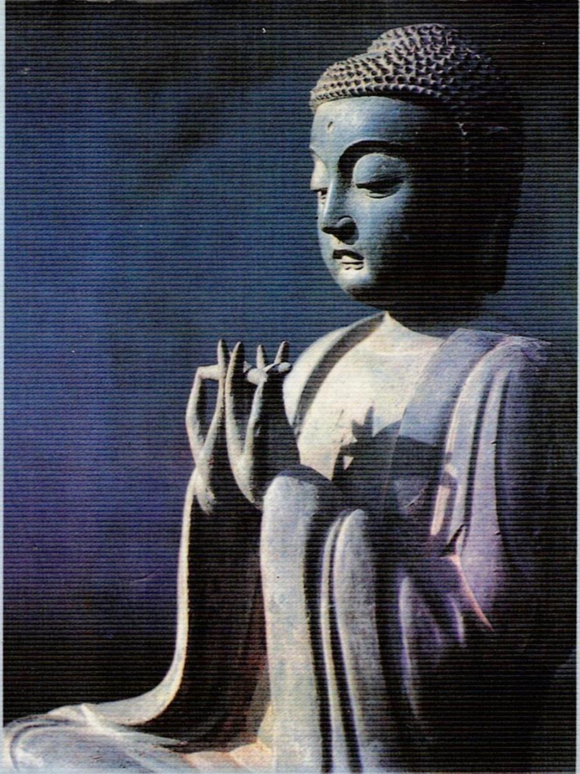
ณ สมาคมเผยแผ่คุณธรรม "เต็กก่า" จีจินเกาะ

วันอาทิตย์ที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๓๓

ธรรมาธิษฐาน หมายถึง มีธรรมเป็นที่ตั้ง ที่ยกหลักธรรมหรือสิ่งที่เป็นนามธรรมล้วน ๆ ขึ้นมาอ้างหรืออธิบาย

เวไนยสัตว์ หมายถึง สัตว์ที่ควรแนะนำสั่งสอน สัตว์ที่พึงดัดได้สอนได้

โพธิมรรค หมายถึง ทางแห่งการตรัสรู้

"ความตายนั้นเป็นธรรมชาติของทุกสรรพสิ่งควบคู่ไปกับการเกิด องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้เห็นแจ้งชัดในความจริงดังกล่าวนี้ ทรงประจักษ์ในความจริงสี่ประการอันเป็นมา เป็นไป และจะเป็นอยู่คู่กับธรรมชาติ สรุปรวมเป็นอนิจจลักษณ์ ๔ ได้แก่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย สรรพสัตว์ทั้งหลายมีเกิดตายเป็นธรรมดา ดังนั้น ความตายจึงหาใช่สิ่งแปลกปลอมของชีวิต หากแนบสนิทเป็นหนึ่งเดียวกัน"

พระอรหันต์จี้กง

มูลนิธิเผยแผ่คุณธรรมเพื่อการสงเคราะห์ จีจินเกาะ
จัดพิมพ์เผยแผ่เป็นธรรมวิทยาทาน